

ROMHÁNYI ORVOSTALÁLKOZÓK
EMLÉKKÖNYV
XV.

Szár, 2016. szeptember 3.

Romhányi György
1905-1991

Emlékkönyv
Összeállította: Krupánszki Mihályné

A könyv megjelenésének fő támogatói:

ROMHÁNYI ORVOSTALÁLKOZÓK
EMLÉKKÖNYV
XV.

Az előadásokat összegyűjtötte:
Montz Ferencné

A kötet szerzői:

DÖBRENTEI KORNÉL, író, költő, újságíró
HODÁSZINÉ TÓTH EDIT, bölcsész, tervezőgrafikus
PROF. DR. KELLERMAYER MIKLÓS, emeritus professzor
PROF. DR. MOLNÁR PÉTER, egyetemi tanár, professzor
NAC SINÁK GERGELY, ortodox teológus
PROF. DR. NAGY JUDIT, egyetemi tanár, emeritus professzor
PROF. DR. NYÁRÁDY JÓZSEF, egyetemi tanár, professzor
PETRÁS MÁRIA, népdalénekes, keramikus
DR. SÁNTA JÁNOS, püspök
PROF. DR. SZELÉNYI ZOLTÁN, emeritus professzor
DR. TÓTH TIHAMÉR, egyetemi docens, tudományos kandidátus

Kiadja:
Szar Község Önkormányzata
Szar, 2016

A XV. ROMHÁNYI ORVOSTALÁLKOZÓ
ELŐADÁSAI:

Kellermayer Miklós, egyetemi tanár, emeritus professzor
„Személy voltunk titka Tolsztoj és József Attila szerint.”

Sánta János, kanonok, váci egyházmegyei katolikus pap
„Az értelmiség felelőssége az ifjúság felé”.

Nacsinák Gergely, ortodox teológus
„Az emberi személy egysége a keleti keresztény hagyományban.”

Petrás Mária, népdalénekes, keramikus és
Döbrentei Kornél, író, költő, újságíró
„Mit jelent a hűség a nemzetnek, hazához és az
emberiséghez a XXI. században.”

Tóth Tihamér, egyetemi docens, tudományos kandidátus
Hodásziné Tóth Edit, bölcsepsz, tervezőgrafikus
„Véletlen? Gondviselés? Szükségyszerűség?”

Nagy Judit, egyetemi tanár, emeritus professzor
„A vese a legegészségesebb szerv”
(vesebetegségekről Romhányi György szellemében.)

Nyárády József, egyetemi tanár, professor
„Játék és gyötrelme a traumatológiában”

Molnár Péter, egyetemi tanár, professor
„Miként élhet tovább a Romhányi-Endes szemlélet az „Z+”
generáció oktatásában?”

Szelényi Zoltán, egyetemi tanár, emeritus professor
Moderátori szöveg

PROF. DR. SZELÉNYI ZOLTÁN
professor emeritus

**A XV. szári Romhányi Orvostalálkozó programjának moderátori
szövege, az előadók bemutatása**

Köszöntés: **Montz Ferencné**, a Szár Községért Baráti Kör elnöke.
Kellermayer Miklós professor emeritus: „Személy voltunk titka Tolsztoj és
József Attila szerint”.

Sánta János pápai káplán, irodaigazgató, szentszéki bíró és teológiai tanár
Szegeden, majd Rómában járt teológiára. 1990-ben szentelték pappá.
1993-ba fundamentális teológiából doktorált Budapesten. Vácott püspöki
titkár, az Egri Teológiai Főiskolán tanár. A Magyar Katolikus Rádióban
rendszeres műsora van, több könyv valamint újságcikk szerzője.
Előadásnak címe: „Az értelmiség felelőssége az ifjúság felé”.

Nacsinák Gergely ortodox teológus
Budapesten született, 1977-ben. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola
vallásbölcseleti szakirányán 2005-ben szerzett diplomát. Jelenleg a
Thesszaloniki Arisztotelész Egyetem teológiai karán gyarapítja felső-
oktatási végzettségeinek számát. Órákat ad a Miskolci Egyetem Filo-
zófiai Intézetében, valamint görög nyelvet oktat az Effy Nyelvstúdió-
ban. Ortodox pap.
**Előadásának címe: „Az emberi személy egysége a keleti keresztény
hagyományban”.**

Petrás Mária népdalénekes, keramikus
Moldvai csángó eredetű nagycsaládban született. Brassóban a Képzőmű-
vészeti Népiskolán, majd Budapesten az Iparművészeti Főiskolán szer-
zett diplomát és kerámia mesterdiplomát. Számos kiállítása volt Euró-
pa szerte. Díjai között a Magyar örökség díj, a Szervátiusz Jenő díj és
a Prima Primissa díj emelendő ki. Népdalénekesként előadásokon vesz
részét szólóban vagy a Muzsikás Együttessel; többek között Amszterd-
am és New Yorkban is szerepelt.

Döbrentei Kornél író, költő, újságíró

Hajózási gépipari technikumban és egy újságíró iskolában szerzett diplomát. Korábban fizikai munkakörökben, gépipari munkásként, majd tengerészként tevékenykedett. A Magyar Művészeti Akadémia és a Vitézi Rend rendes tagja. Számos kitüntetés közül a József Attila díj és a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje emelhető ki. Egy korábbi önéletrajzában 12 verses kötet, 5 regény szerepel művei között. Ezen túlmenően számos tanulmánya, cikke jelent meg.

Előadásuk címe: „*Mit jelent a hűség a nemzethez, hazához és az emberiséghez a XXI. században?*”

Tóth Tihamér, egyetemi docens, tudományos kandidátus

Tóth tanár Úr hosszú évekig dolgozott felnőtt és gyermeksebészként a Semmelweis Egyetemen és a Szent István Kórházban. Magyarországon ő dolgozta ki a lézerek sebészeti alkalmazását és az első orvosi lézerről szóló könyvet is ő jelentette meg. Több mint nyolcezer lézer-műtétet végzett a mellkasi és hasi sebészet területén.

Hodásziné Tóth Edit, bölcsész, tervezőgrafikus

Magyar Nyelv és Irodalom diplomát szerzett az ELTE-n. Jelenleg a Drekkinn Art & Design munkatársa.

Előadásuk címe: „*Véletlen? Gondviselés? Szükségyszerűség?*”

Nagy Judit professzor emeritus

A Pécsi Orvostudományi Egyetemen szerzett summa cum laude orvosi diplomát. Első munkahelye a Kórbontani Intézet volt, ahol Romhányi professzor volt az igazgató. Később gyakorló orvosként folytatta a II. Belgyógyászati Klinikán Hámori Artúr professzor mellett. 1992-ben nevezték ki Pécs első női igazgató professzornak az új Nephrológiai Klinikára. A nephrológiai szakma egyik legkiválóbb iskolateremtő személyisége. A klinikát 2006-ig vezette. Számos alkalommal választották meg a hallgatók a legjobb klinikai előadónak. Jelenleg emeritus professor ugyanott és a Magyar Nephrológiai Társaság örökös tiszteletbeli elnöke. Nagy professor asszony Akadémiai Doktor.

Előadásának címe: „*A vese a lelegegészségesebb szerv*” – (vesebetegségekről Romhányi György szellemében).

Nyárády József professzor

„*A pécsi orvoskarnak valószínűleg jól mehetett egy időben, ha olyan egyéniségeket ereszthetett szélnek, mint Papp Lajos, Hunyady vagy éppen Nyárády professzorok*” – *mormog egy budapesti kollégája.*

Nyárády József 1969-ben szerzett diplomát a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. 1974 és 1994 között sebészeti, baleseti sebészeti, érsebészeti, illetve kézsebészeti szakvizsgát tett. 1995-től intézetvezető egyetemi tanárként vezette a Traumatológiai Központ Balesetsebészeti és Kézsebészeti Klinikát. Saját kérésére 2008-ban nyugdíjazták, de azóta is több helyen végez sebészeti gyakorlati és oktató tevékenységet.

1979-ben Magyarországon először végzett kisvégtag visszaültetést, 1982-ben pedig, ugyancsak elsőként, sikeres kar-visszaültetést. A professzor számtalan kitüntetés birtokosa. 2000-ben lett a Traumatológiai Szakmai Kollégium elnöke, 2004-től a Magyar Kézsebész Társaság elnöke.

Előadásának címe: „*Játék és gyötrelme a traumatológiában*”.

Molnár Péter professzor

A Debreceni Orvostudományi Egyetemen 1975-ben summa cum laude minősítéssel avatták orvossá, ettől kezdve a Pathológiai Intézetben dolgozik, 1995-ben habilitált (DOTE), ez évben egyetemi tanárrá nevezték ki. Szakorvosi minősítést „Kórbontani és kórszövettani vizsgálatok”-ból (1979) és „Neuropathológiá”-ból (1989) kapott. Elektronmikroszkópos pathológiai képzettséget Budapesten (OTKI) és az USA-ban (FAES, NIH, Bethesda) szerzett.

Az USA Nemzeti Rákkutató Intézetében (National Cancer Institute, NIH, Bethesda, MD.) kezdett foglalkozni az idegrendszer daganatainak morfológiai és kórélettani sajátásaival, valamint az agydaganatok gyógyszeres kezelésének elméleti- és gyakorlati kérdéseivel. 1994-ben létrehozta, majd 6 éven keresztül vezette a Magyar-Japán Elektronmikroszkópos Laboratóriumot. Számos külföldi tanulmányúton vet részt, magyar és nemzetközi tudományos társaságok tagja. Több szakmai kitüntetés birtokosa.

Előadásának címe: „*Miként élhet tovább a Romhányi-Endes szemlélet a „Z+” generáció oktatásában?*”

Prof. Dr. Kellermayer Miklós
egyetemi tanár, emeritus professor

Személy voltunk titka Tolsztoj és József Attila szerint

Az 1870-es évek második felében, amikor Lev Nikolajevics Tolsztoj 45-50 éves – ekkor írta az Anna Karenina nagyregényét - szinte állandóan a „Gyónás” című írásában megfogalmazott önéletrajzi gondolataival foglalkozott. Ez a kis, nagyszerű műve önállóan nem jelent meg, mígnem a halálának 100.évfordulójára, 2010-ben az Európa Könyvkiadó Kft. a „Mi a művészet?” című írásával együtt, egy szép kis könyvben, ki nem adta. Megjegyzem, manapság az interneten is elérhető és nagyon ajánlom is mindenkinek, hogy olvassa el. A vajúadásának lényege, amely jelentős változást is eredményezett az életében, a tőle vett idézettel, így írható le: „*Engem pravoszláv keresztény hitre kereszteltek, és abban neveltek fel. Arra oktattak gyermekkoromtól fogva, serdülő és ifjúkoromban is. De amikor tizenennyolc éves fejjel kikerültem az egyetem második évfolyamáról nem hittem többé semmiben abból, amire tanítottak.*” A tudás és a hit, a tudomány és az istenhit szétszakításának/ szétszakítottságának remek írói megfogalmazása ez. Különösen, ha egy további idézetet veszünk a műből: „*Tudásom, amelyet a bölcsök bölcsessége támasztott alá, feltárta előttem, hogy a világon minden – szerves és szervetlen – rendkívül okosan van felépítve, csakis az én helyzetem ostoba.*” Döbbenetes! A ránk emberi személyekre vonatkozó igazság felismerés, csodálatos művészi megfogalmazása ez. Minden, az összes élettelen és élő létező a tökéletes, ésszerű és célszerű törvényi rendben „okosan van felépítve”. Én azonban nem! Titokzatos módon én, ki vagyok „emelve” a tökéletes, ésszerű és célszerű törvényi rendből. „Szabad” vagyok, nem vagyok automatikusan alávetve ennek a törvényi rendnek.

József Attilát a halála előtt egy évvel, 1936 decemberében, valószínűleg ugyanazok a gondolatok gyötörték, mint Tolsztojt. A „Kész a leltár” című versét így kezdi: „*Magamban bíztam elejétől fogva – ha semmije sincs nem is kerül sokba ez az embernek. Semmiképp se többé, mint az állatnak, mely elhull örökre.*” Nekem, aki szabad vagyok, aki nincs alávetve a törvény automatikus érvényesülésének, mikor lenne semmim? Hát akkor, ha nem lenne Isten, ha nem lenne személyes Teremtőm! Ekkor én is, mint az állatok

elhullnék örökre. Ez viszont lehetetlen, mert észlelem, cáfolhatatlanul igaz, hogy titokzatosan a személyemben vagyok „kiemelve” a törvényi rend automatikus érvénye alól. Tehát, amíg minden élőlény – a testünket felépítő százezermilliárd élő sejt is – törvényfüggő élő létező, én/mi nem! Én emberi személy vagyok, istenfüggő élő létező. Szabad vagyok, dönteni tudok, sőt döntenem is kell! Mindig kell! Nekem is és mindenkinek tudnia kell, hogy csak két lehetőségünk van: 1./ Rátalálok a Teremtőmre, az Egyetlen Igaz Istenre, a Szentháromság Egy Istenre és Tőle függök, vagy 2./ Faragok magamnak istent, magam leszek isten. Sajnos minden jel arra mutat, hogy ebben a modern, vagy talán inkább post modern korban az emberiség ezt teszi, ebbe a bálványimádó közösségi struktúrába van bekényszerítve. A vallásokba meneküléssel csak becsapjuk magunkat! Ma a vallások kavalkádja inkább Pascal tanácsa szerinti üzletelés, mint az Egyetlen Igaz Istenre találat. A többség persze tudatlanul tesz mindent. A többség nem annak biztos tudásában él, hogy akkor is dönt, ha nem dönt. Számunkra emberi személyek számára a „puszta létezés” nem jelenti, nem jelentheti, hogy vissza kerülünk, vissza kerülhetünk a tökéletes, ésszerű és célszerű törvényi rendbe. Nem! Mi oda soha nem kerülhetünk. Ezért tudnunk kell, hogy akkor is döntünk, ha nem döntünk. Csakis az én, csakis a mi helyzetünk „ostoba” (az önmargolásban vergődő Tolsztoj megfogalmazásában). Csakis az én, csakis a mi helyzetünk magasztos(!) a mi megfogalmazásunkban. Igenis magasztos a helyzete azoknak, akik rátalálnak a Szentháromság Egy Istenre, akik Tőle függnek, akik az Ő parancsait betartják. A sok bajt, szenvedést látva erre az elhatározásra kell eljutnunk. A természetben és önmagunkban okozott sok pusztítás, a „halál civilizáció” után egy új világrendet, a „gyógyítás világrendjét” kell megvalósítanunk. Romhányi György professzor úr szelleme erre az elhatározásra biztat mindenkit, az összes tanítványát.

Dr. Sánta János

kanonon, váci egyházmegyes katolikus pap

Az értelmiség felelőssége az ifjúság felé

Első pillantásra úgy tűnik, hogy az értelmiségiek tábora és korunk ifjúsága között semmilyen kapcsolat nincs, kivéve egy-két zseninek született gyermeket, akiket már fiatalkorukban befogad egy-egy tudósklub, kutatóműhely vagy rangos egyetem. Az értelmiség éli a maga zárt világát, a fiatalok legnagyobb része pedig tanácstalan, sodródik, nem kevesen pedig magukba zuhannak, mert nem tudnak mit kezdeni a „nagybetűs élettel”. Az a benyomásunk is támadhat, hogy ezen a látszólag polarizált helyzeten nem is kell változtatni, mert mindkét tábor tagjai jól érzi magukat ott, ahol vannak.

Azt gondolom, hogy egy dologban mindannyian egyetértünk, függetlenül felekezeti, ideológiai hovatartozástól; nevezetesen abban, hogy a jó és a rossz párhuzamosan létezik a világban. S ezen megosztott állapot magyarázatára, felszámolására már sokféle kísérlet született, mert mindenki tudja, aki esze használatára eljutott, hogy a jót kell választani, a rosszat pedig kerülni.

Az értelmiségi létforma és az ifjúság létformája közötti jelenlegi „átjárhatatlanság” egyértelműen rossznak mondható, s abban is egyetérthetünk, hogy ennek megszüntetése érdekében az értelmiségnek kell kezdeményezőnek lennie, éppen az átfogóbb, lényegre törőbb világlátásuk folytán. A nagytívű felelős a kistívűéért.

1. Az értelmiség helyzete

Az emberek közül nem kevesen átlag feletti szellemi képességekkel rendelkeznek, s az is megadatott számukra, hogy hasonló minőségű társaikkal megosszák gondolataikat, s így valamiképpen előrevigyék a világot. Szerencsés esetben ez a közös gondolkodás tényleg segít megoldani helyi vagy globális problémákat, és ennek gyümölcsei az emberek mindennapjait javítják.

A szellemi munka személyre szabottabb, mint a fizikai munka. Nyilván, ez utóbbi is megkívánja, hogy a dolgozó előálljon praktikus ötletekkel, hogy pl. ilyen vagy olyan munkafázison hogyan lehetne javítani. Összességében

mégsem ez a jellemző, hanem egyfajta futószalag-szerű munkavégzés. A fizikai munkás azt csinálja, amit a felettesei mondanak neki. Nem kell annyit gondolkodnia, mint egy szellemi munkát végző embernek. Természetesen szó sincs arról, hogy ezzel lebecsülnék őket, hiszen hiába vannak ötletgazdák, ha nincsenek, akik kivitelezik vagy legyártják a találmányt.

A szellemi munkát végző ember, úgy látom, hogy távolságtartóbb, mint a futószalag mellett levő társa. Természetesen ez egy sarkos kijelentés, hiszen kivételek mindig vannak, de az értelmiség létformájának megértéséhez ezt itt fontos figyelembe venni. Honnan ez a távolságtartás. A magyarázatát a következőben látom: Ha valamit vizsgálok, kigondolok, kell egy bizonyos távolságot tartanom, hogy rálássak a vizsgálendő dologra. Amivel azonosulok, vagy amiben benne élek, azt nem látom tárgyilagosan. Kissé felületes hasonlat, de pl. a hal nem tudná megmondani, mi a víz, mert benne él. A tudás megszerzéséhez tehát kell a tárgyiasítás, amelynek velejárója bizonyos távolságtartás. Aki szellemi munkát végez, egyfajta „távolságot tart” mindentől, amit vizsgál, elemez, kutat. Ez a létforma megszokható, s ebből nem kisebb következmény származhat, mint nehezebb kapcsolatteremtő képesség egy másik személlyel. Újra mondom, nem általánosítok, s egyaránt teljes tisztelettel vagyok a magába zárkózott, és a társasági életet élni tudó értelmiségi embertársaim iránt, de kénytelen vagyok egyfajta „modellszerű” kiindulást választani, hogy a címben felvetett helyzetre megoldási kísérleteket fogalmazhassak meg. A gyógyításhoz diagnózist kell felállítanunk.

2. A fiatalok helyzete

Európa gondolatvilága nagy fordulatot vett az újkortól kezdve. A középkori ember azért kutatta a világot, hogy igazodjon hozzá, az újkori ember azért ismeri meg, hogy átformálja. A középkori ember számára egyértelmű volt a természetfeletti világgal, Istennel való kapcsolat, az újkori ember számára viszont kezd terhéssé válni, hogy úm. mindent Istenhez kell mérni. Ebben egyfajta természetfeletti „gyámkodást” lát, amelyből szeretne kitörni, keresvén a szellemi önállóságot. Ez lassú folyamat, de egyértelműen kimutatható a 16. sz. századtól a 20. sz. első feléig. Sok gondolkodót lehetne itt megnevezni, de a terjedelem nem engedi. Én a két végpontot hozzátéve Descartes-ban és Nietzschében látom. Az előbbi jeles mondata, „Gondolkodom, tehát vagyok”, egyfajta szellemi lavinát indít el – hozzá kell tennem, nem csak rosszat –, mindenesetre

Isten egyre inkább útjában lesz a szellemi szuverenítésra törekvő embernek. A másik végpont Nietzsche, aki úgy mond „letaszítja Istent a trónjáról”, és helyére az embert ülteti (Hitler nagymértékben rokonszenvezett a rendszerével), ám Nietzsche embere nem lesz boldog, hanem elkezd félni! Ez a szellemi vonulat apránként átítatja a hétköznapiakat is, aztán az egész folyamat betetőzőseként következik a két világháború. A háborúk kiváltó okainál ez nem látszik, de a mélyben ott a közös nevező; az Isten először hanyagoló, majd kiiktató, szellemi önállóságot kereső emberből önistenítő ember lett. A II. világháború után „posztmodernné” váltunk, s rémülten keresni kezdtük a kapaszkodópon-
tokat. Ez a keresés most is tart. Persze sorra születnek az orvoslási javaslatok, és a különböző utópisztikus elképzelések, hogy az embert, akit Isten a maga képére és hasonlatosságára alkotott, ám ebből a státusból lesüllyedt individuummá, se nem önálló, se nem közösségi egyeddé, hogyan lehet helyrehozni.

Korunk fiataljai ilyen világba csöppennek bele, és nem kétséges, hogy eluralkodik rajtuk a zavarodottság. Keresik a választ olyan kérdésekre, hogy van-e értékrend, ki mondja meg, mi a jó és mi a rossz, mi az élet értelme, érdemes-e áldozatokat hozni valami jobbért, egyáltalán miféle jövőt lehet építeni stb.

Sokszor panaszkodunk, hogy a mai fiatalok ilyenek, meg olyanok, nem ismerik a tekintélyt s felrúgnak minden szabályt. Talán meglepő fordulat, de ide kapcsolnám Lukács evangéliumából a tékozló fiú történetét (Lk 15, 11-32), amelynek mélyeséges jelentésköre, úgy érzem, korunk ifjúságának helyzetét jól leírja. Jézus elbeszélése nemcsak a javak elherdálásának bűnös voltáról szól, hanem arról is, hogy a visszatérő fiú, miután bünbánatot tart, irgalmas atyja által visszafogadást nyer. A történet örök aktualitással bír. Korunk fiatalja „tékozol”, mert ki akarja próbálni képességeit, de támpontokat nem ismer, képességeivel kísérletezve parttalanul támolyog, s vajon kik azok az irgalmas atyák, akik irányítják, és ha kell, „visszafogadják” őt. Azt gondolom, az értelmiségnek sajátos küldetése az is, hogy „irgalmas” legyen, egyszerűen azért, mert nemcsak síkban, hanem térben is tud gondolkodni.

3. Megoldásra vonatkozó felvetések Jézus főparancsának szellemében

3.1. Röviden a főparancsról

Jézus Krisztusban a kereszténység többet lát, mint vallásalapítót. Benne egy új és büntelen világ előhírnökét látja, ahová ráadásul mindannyian

meghívást kapunk név szerint. Az ember életének ez az igazi kiteljesedése, személyesen és közösségben egyaránt. A kereszténység ezt a létállapotot nevezi mennyországnak. A mennyország (hasonlóképpen a tisztító tűzhöz és a pokolhoz) nem helyszín, hanem létállapot (léttminőség).

Jézus újdonsága a többi vallásalapítóhoz képest (még a későbbiekéhez képest is!) oly módon is kifejeződik, hogy nem egy újabb szabályrendszer betartását várja el a követőitől, hanem ő maga a minta. Pontosabban az, ahogyan ő viszonyul az emberekhez. A szeretet parancsát adja, amely éppen azt kívánja tőlünk, hogy ésszerűen és szabad akarattal emelkedjünk túl az intézményességen, amelyet túlzott mértékben követve skatulyába zárjuk magunkat, de még magát Istent is. A szeretet parancsa nem kevesebbet kínál, mint hogy mindannyian „rendhagyó alakjai”, egyszeri és megismételhetetlen teremtményei legyünk Istennek, de nem úgy, hogy az értelmes rendet felrúgjuk, hanem azt eszköznek használjuk annak érdekében, hogy életünket boldognak mondhassuk.

A főparancs a szeretet három irányát fogalmazza meg: Szeresd Istent, szeresd embertársadat és szeresd önmagadat! Ha ezt vesszük alapul, akkor stabil lesz életünk. A főparancs olyan, mint a háromlábú szék; nem billeg. Viszont kötelező a három irány harmóniáját is keresni, mert ha bármelyik háttérbe szorul, vagy elnyomja a másik kettőt, sérültté, öntörvényűvé, lel-
kileg és nagy eséllyel testileg is beteggé válunk, és másokat is betegítünk.

A főparancs nem mondja ki nyíltan, de kellően érzékelteti, hogy mindenkit úgy kell szeretnünk, ahogyan ott és akkor számára a legjobb.

3.2. Mit tehet az értelmiség a fiatalokért

A fentieket szem előtt tartva azt gondolom, az értelmiség nem kerülheti meg a Jézus Krisztus által adott főparancsot, amikor segíteni szeretné a fiatal generációk szellemi formálását. Mondom ezt annak ellenére, hogy nyilvánvalóan nem várhatok el „azonnali kereszténnyé válást” mindenkitől, aki értelmiséginek tekinti magát. A főparancsot, mint közös kiindulási pontot mégis azért merem javasolni, mert alapvetően belénk van „kódolva”. Ösztönszerűen érezzük, mi a jó és a rossz, és ezt fontos kimondani. Ez a spontán jelleg azonban mégsem elég, mert a világ ezerszínű látványa elveheti a fiatalok kedvét a mélyebb összefüggések keresésétől. A jó és a kevésbé jó (én így titulálom a rosszat) pontosabb szétválasztását tanulni is kell, és éppen ebben látom az értelmiség felelősségét. Nem pusztán „tanításra” gondolok

itt, hanem azon szellemi lendület átadására, amely tulajdonság meglétének nyilván minden értelmiségi embertársam örül. Fontos, hogy a felfedezési vágyat és ennek örömét ne sajátítsa ki senki, hanem találja meg a módját annak, hogy átadja a fiataloknak. Ennek célja, hogy minden felnövekvő ember merje önmagát vállalni, merje felfedezni és vállalni, hogy ő miben más, mint a többiek, és merje azt is vállalni, hogy „nem bulvárszinten emlegetett” mássága által hogyan gazdagíthatja embertársát.

Amikor a fiataloknak a teljesebb világlátással bíró ember segítséget nyújt, fontos újra hangsúlyoznom, hogy mindannyian egyedi teremtményei vagyunk Istennek. Az értelmiségi és a fiatal is. Mindkét tábor egyfajta „szabálytalan életet” él, a fiatalok lázadnak az intézmények ellen, az értelmiségiek pedig „csendben vagy nem csendben” építik saját (tudományos, művészi, politikai, vagy versenyszférás stb., de mindenképpen személyre szabott) világukat azok kívül. A krisztusi értelemben vett értelmiségi szerintem úgy is beazonosítható, hogy képes az intézmények „joghézagait” megtalálni, de ez még önmagában kevés, mert ha valaki ezekre rátalál, attól még válhat bűnözővé, hiszen azok is a joghézagokkal és a kiskapukkal trükköznek. A krisztusi értelmiségi a joghézagokat nem önző módon kezeli, hanem azokon a „lyukakon” túllépve képes önálló világot alkotni – de nem Isten nélkül, hanem egyfajta természetfeletti felelősség jegyében. Jézus is valami effélet csinált annak idején. Minden törvényt betartott, de mégis „beteljesíteni” jött a törvényt, amit merek úgy megfogalmazni, hogy túl tudott lépni a veszélyes mértékű szabályosság visszahúzó erején, és megfogalmazta a megváltó kiutat: a szeretet parancsát. Ezzel szabaddá és élhetőbbé tette életünket. Nincs azonban két egyforma szeretet-cselekedet. Szent Ágoston mondja: „Szeress, és tégy, amit akarsz!” Könnyűnek látszó felszólítás, de olyan ez, mint az olimpiai arany megszerzése. A leggyorsabban talán a 100 m-es síkfutásban lehet, no de az út, amely addig vezet... A krisztusi szeretetre való ráhangolódás is hosszú önnevelés eredménye, de utána már „nem tudunk nem szeretni”. Erre a szintre a szentek jutnak el, akik roppant különbözőek, mernek önállóak lenni, de mindig önzetlenül teszik, amit fontosnak látnak.

A fiatalok talán „szabályok alattiak” még (ezért könnyen tékozzolják tehetségüket), az értelmiség pedig „szabályok feletti”, de ez egyik csoportot sem jogosítja fel arra, hogy minden így maradjon. Közös nevezőnek merek nevezni egyfajta „szabályon kívüliség”-et.

Az értelmiség feladatának látom azt, hogy a fiatalokat értelmes módon tegyék szabályossá, de úgy, hogy a szabályokon mindig túllássanak, és vegyék észre, hogy a szabály van az emberért, és nem fordítva. Társas lények vagyunk. Ebből adódik, hogy szükséges szabályokat alkotnunk a normális együttélés végett. Ugyanakkor mindannyian bűnnel sebzett lények is vagyunk, tehát nem könnyű a tisztán látás, hogy mikor hogyan és mennyire kell és fontos a bennünket irányító milliányi szabályt betartani. Az értelmiség ebben is segítsen a fiataloknak.

Jézus szeretetparancsa mindig választási lehetőséget ad. A szabályok ezt nem adják. Egy valamit viszont adnak: látszat-biztonságot. S a „nem fiatal és nem értelmiségi” embertársunk ezt kényelmes életformaként is kezelheti, mert úgymond szót fogad minden előírásnak, sodródik az aktuális áramlatokkal, s közben vaskosakat botránkozik a fiatalok szeleburdiságán és az értelmiségiek különtségén, de általában mindenben, ami és aki nem átlagos, és nem simul bele a tömegbe.

Az értelmiségi és a fiatal létformája az a két életállapot, amely éppen az „átlagembernek” mutathatja meg, hogy az ember nem sorozatgyártmány. Azt hiszem, nagyon fontos, hogy összefogjon a két tábor, még mielőtt nem késő. Minden ember Isten egyedi, „kézműves terméke”, és még „hiteles másolatot” sem lehetséges készíteni belőle. Ahogyan a természetben nincs két egyforma falevél, naplemente, szikladarab, bolygó, csillag, stb, úgy a természetes létezők csúcát jelentő emberek még inkább egyedi „példányok”. Ahányan vagyunk, annyi megismételhetetlen személy vagyunk. S erre a hihetetlen sokféleségre, de a mélységben mégis meglévő összefüggésekre, amelyek értelmünkkel felfedezhetők, nem mondhatjuk, hogy véletlenül jöttek létre.

3.3. Az orvosok és a fiatalok

Gondolat-felvetéseim zárásaként külön is megszólítom mindazokat, akik életüket kifejezetten az emberek testi-lelki gyógyítására szentelték. Ezzel ők, mint értelmiségiek, még inkább felelősek korunk ifjúságának formálásában.

Egy orvos, akár hívőnek akár nem hívőnek tekinti magát, még jobban érzi, hogy páciense messze több, mint generálra szoruló példánya az embereknek. Ha egy testrész beteg, akkor az egész ember beteg testestül-lelkestül. Nem látok bele a mai orvostársadalom gondolkodásába, de merem hinni, hogy az emberek egészségéért kitüntetten felelős embertársaim így gon-

dolgoznak. Ha nem ez a szemlélet a domináns, akkor fogják rá arra, hogy egy lelkésznek, mint jómagam is, „hivatalból naivnak” kell lennem; még inkább vélelmezni kell a jót, mint világban élő testvéreimnek.

Tudom, hogy az orvosi praxis területén számos olyan helyzet áll elő, amikor két vagy több ember közül választani kell, mert az életmentő beavatkozáshoz nincs több gép vagy éppen személyzet, s ilyenkor a fiatalabb és/vagy életkilátások tekintetében optimálisabb beteget kezelik tovább. Azt is tudom, hogy egy ilyen helyzet sok egészségügyi dolgozót megvisel. Fáj nekik, hogy nem tudnak többet tenni a „többi” betegért.

Azt kérem az orvosoktól, hogy – amennyire saját hitvallásuk engedi -, igyekezzenek Istenre hangolni a betegeiket, és ha oda jut állapotuk, a halál utáni életre is. Az időseknél talán be is indul egyfajta automatizmus ilyenkor, de a nem időseknél ebben segíteni kell. Persze, léteznek lelki gondozók is, akik éppen erre terelik a betegek gondolatait, de mégis az orvos szava a mérvadó. Legalábbis a „nagybetűt” ő mondja ki, a munkatársak majd folytatják a mondatot.

A „nem beteg” fiatalokra pedig nagyon vigyázzanak! A felszínes boldogság-kínálat svédasztala óriási. Nem véletlen, hogy ma rengeteg a kémiai vagy magatartásbeli függőségbe csúszott fiatal. Persze, honnan hajt ki mindez? De nem lehet egyszerre mindent megoldani. Tegye mindegyikük, amit a helyes felebaráti szeretet és a hippokratészi eskü jegyében ott és abban a helyzetben tehet, Isten előtti felelőssége tudatában, és arra is ügyelve, hogy önmagát ne égesse ki. Orvos társaim legyenek még inkább irgalmas atyák a tékozló csemeték iránt, ugyanakkor a magára büszke, „szabályos”, intézményfüggő „nagyfiú-társadalom” tagjai iránt is, akik időnként képzelt betegek, máskor képzelt egészségesekek.

Köszönöm, hogy meghallgattak, és megtiszteltetés volt számomra, hogy Önökkel találkozhattam!

Nacsinák Gergely ortodox teológus

Az emberi személy egysége a keleti keresztény hagyományban című előadásáról nem készült írásos anyag.

Petrás Mária népdalénekes, keramikus
Döbrentei Kornél író, költő, újságíró

Mit jelent a hűség a nemzethez, a hazához, az emberiséghez?

A hűség sokrétű jelentéssel bíró szó. Többsíkú magyarázatokra alkalmas. De van egy ősi, génből és vérből eredeztethető, egyértelmű jelentése, amely alól kibújni nem lehet. Történelmünk során számtalan indoklást találunk felmentésre, és annak ellenkezőjére is. Kézenfekvőnek tűnik; akiknek segített a vétkező, az hős is akár, akiket elárult, azok szemében rongy. Ám akadtak uralkodók, akik ellenfeleik elárulóit a kilátásba helyezett jutalom helyett kivégezték: mondván, „nem hiszek benned, holnap majd jobb pénzért engem fogsz elárulni”. Mily igaz!

Az én nemzedékemnek az ötvenes években, a klerikális reakció elleni harc csúcspontján, Júdás egyértelmű szerepét imígyen magyarázták: tulajdonképpen Jézus és Júdás szövetséget kötött, mert így akarták elérni a keresztre feszítéssel az Isten Fia későbbi világhuralmát. Júdás, hogy először miért fogadta el, majd dobta be a zsinagógába a harminc ezüstöt, és miért akasztotta fel magát egy döglött szamar nyakáról leoldozott kötéllel egy keszvedt faágra, arról hallgat a fáma. Tán lelkiismeret-furdalása volt. Mai utódaiban ez az érzés nemigen bizserg. Az is lehet, Kajafásék, hogy elvarrjanak minden szálát, egyszerűen eltették láb alól, sok minden egyebet Pilátusra kenve. Ugye, ismerős ez a megoldás? No, meg a mai Júdások sem a régiek.

Mit jelent a hűség a nemzethez, a hazához – ezt a szót az 1919-esek, történelmi tény, még szitokszóként használták –, és az emberiséghez, egyetemes ember-voltunkhoz a 21. században? Először is azt, hogy igyekszünk jóvátenni, -tétetni mindazokat a főbenjáró bűnöket, amelyeket az előző évtizedekben, századokban elkövettünk, követtek el ellenünk (nukleáris fegyverek bevetése, Hiroshima, Nagaszaki, bakteriológiai-biológiai csapásmérők, és más furfangos módozatok), amelyekhez képest a szőnyegbombázások, a Sztálin-orgonák, hagyományos rendszerek hadrendbe állítása, bár borzasztó nagyságrendű halált okoztak, apácák jótékonyági bankettjeihez hasonlatosak. Most már a Kozmosz képességeit fordították a Föld ellenébe. Ilyen visszafordíthatatlan messzeségű útra jutott el az emberiség. Honnan is? Talán a tiltott fa, a tudás almafájától, és rajta kívül működő „tudását” egy félig harapásból szerezte?

Nos, ez elszabadult. A csutka kiszorult ellenőrzésünk alól. Lásd klónozás, génmanipulációk, valóságosan alig maradt valami is az őrizetünk alatt. Ez történt az eszmék világában is. Mert manapság is igaz: a Szabadság, Testvériség, Egyenlőség eszméi rendre kijátszatnak, megcsúfoltatnak és hiteltelenné válnak: egyszóval kiüresedtek. Ráadásul ebből Európa kivette az Istent is, mint zavaró tényezőt. Ögyes, mondaná Kádár János. Amúgy is, a forradalom megeszi a saját fiait. Miféle apák maradnak? Betüremszik ide, a bár kezdetkor bukásra ítélt, 1917 nyers vandalizmusa is: a demokrácia lágy kerete között az ellenpólus; mihez hűség, az egyeduralomhoz? Lenin, Sztálin és a többi fenevad 110 millió halottjához, Pol Poték, Mao, vagy éppen a magyar ÁVO eszementiségéhez? Merthogy nem csak Hitler volt ám! Ebből a nézetből egyedül ezt csak a világszaroló propaganda híreli, nyomatékosítja, nagy pénzeket betakarítva. Egy amerikai zsidó híres könyve szerint ez nem más, mint holokauszt-ipar, vagyis megtévesztés. Hasonlatos ama Kajafáséhoz.

Ám tekintsük meg a demokrácia másik, módszereiben kifinomult oldalát, amelyet a Nyugat művelt ki, s amely Churchill szerint még mindig a világ legjobb társadalmi formája. Hogyan is kezdődött és mivé is vált? Napjainkra kiderült, ez a mostani demokrácia kétarcú, -mérceű. Ugyanúgy az erők dominanciája, csak a megfogalmazás más. Például efféle: némely eltulajdonosítás, az erők okán legálissá manipulált törvények közt, úgy is, mint „népakarat” jelenik meg: érzékelhető egy hatalmi kisebbség egyeduralma. Már majdnem bolsevikok. A más más. Mi erre Magyarországon hamar ráébredtünk. Itt kíméletlen, tervszerű kifosztás folyik. „Jogszerű, de etikátlan, noha legális”, szokás mondani. Ez vonatkozhat akár Trianonra is, de mindezt elviselni megélhetetlen, mert minden ismétlődik, némi szósszal leöntve. Gazdasági gyarmatosítás, piac-megszüntetés, felvásárlás, bedolgozó rabszolgásítás, régi-új konkvisztádorok ócska üvegyöngy-taktikája, és korrupt, elzsirosodott politikusok megélhetési arzenálja, akár nálunk, ez nemzetközi trend, csak a maszlag, a demagógia újnak tűnő, a lényeg mit változott? No és a nép? Semmit se, cirkuszt és kenyeret, az éhsége miért változott volna? Mit mondhat erre egy ezeregyszáz éves történelmű nép kis fia? Trianonnal, a Nyugat által jóváhagyott Beneš-dekrétummal – ez a kollektív bűnösségünket tartalmaz –, ezzel együtt a csehek és Romániát is, amely a székely és más elszakított területek autonómia törekvéseit akadályozza, fölverték az EU-ba.

És még sok mindent elnéztek a nagy antantnak és nyomásukra a kicsiknek. A bőrünkön tapasztaljuk, verik le. Ennyit az egyenlőségről. És ha már itt

tartunk, a demokrácia álarcánál, hogy lehet az, hogy a világ – hétmilliárd lélek – összvagyonának többsége körülbelül 18-20 ember kezében összpontosul? Elgondolkodtak ezen? Miért is fogadjuk el természetesnek ezt a természetellenes helyzetet?

Sztálin egyszer azt mondta: Magyarország sorsa csupán vagonkérdés. Ennek a felfoghatatlan mértékű, globális nagycsoportos kiscsoportnak ugyanez: pénzkérdés. Hiszik, tudják, vallják: pénzzel mindenki megvehető, mindenkinek megvan az ára... Ne legyen! Ebben az esetben ez is maga a hűség! Elég az önfelmentő kifogásokból: „ha én nem teszem, elvállalja más”. Öljük ki magunkból azt a megrontó merkantilizmust, amely a sátáni „értékrendszert” hozza ki belőlünk. Az ellenlábás nem lehet más, mint az Isten képében, képviselőjében kiálló hűség. Egy nemzet felemelkedéséért fáradó Ember efféle alávalósággal nem egyezhet ki. Tudom, ez nem csupán elméleti kérdés, hanem vérvalóság. Éppen a Krisztusé. Az Isten a mi atyánk is, imánk kezdete, de elsősorban a fia mégis csak Jézus Krisztus. A mi fajtánk nem keresztfára született, hanem az életre, mindenkinek felesége van, gyermeke, családja, éppen azért, hogy az isteni arcot tovább örökítse, az esendő csak így juthat el a halhatatlansághoz. De még ez sem mindenre mentség. Mint ahogy az '57-es, május elsejei felvonulás sem az: bent a börtönökben, a behallatszott, nyilván kikényszerített vivátozás, az elitélteket megfosztotta az utolsó öngazolástól is. „Ezekért a bitó, miért?” Aztán később, ugyanez a nép el- és megbolondított zöme megválasztotta Horn Gyulát, a forradalom leverőjét, aztán némi ugrással a többi kommunistát. Mi lett volna, ha ez a nép nem megy ki felvonulni? És nem választja meg ezeket? Ha mintegy százezer ember megtagadja a terrorisztikus parancsot? Ezreket nem tudtak, inkább nem mertek volna kivégezni. És ha nem mozdul ki otthonról? Kimozdult!

Ez is a hűtlenség körébe tartozik. Ám a nemzetnek kötelessége, hogy minden nyomort, megtorlást, területi vagy erkölcsi erőszakot túléljen, belakott történelmi földjéhez, templomaihoz, iskoláihoz ragaszkodjon, a legnagyobb odaáldozások idején is. Ez az ő hűsége, a legnemesebb, hosszú távú hűség a hazához, az egyes emberen túlmutató, egységes megmaradás, és, mint Petőfit továbbgondolandó, ez már az Emberiségért szól, mert ez a vágy a Világszabadság. Nos, ennek a nevében szoktak volt szónokolni, nem a vérükben, inkább fizetett mundérjukban a gyökértelen szabaddemokraták és más, hasonló szerzetek. Éljen, bár ősz közeledtén inkább abcúg. Ahogy a fejüket nézem, a tojás-tyúk vitában, mégiscsak elsőbbséget adok Kolumbusz-

nak. Ő sem rosszabb náluk. Nem is mohóbb. Bizonyos, ezek nem szavalták volna el a Nemzeti dalt. Nem mentek volna ki harcolva az orosz tankok ellen – tisztelet a kevés kivételért – Gérecz Attilaként, és főként nem gyűjtötték volna fel benzinnel önmagukat 1968-ban a Nemzeti lépcsőjén Bauer Sándorként. Viszont, amikor kínálkozott, a liberálisok odaadták magukat a kommunistáknak, akkor is, ha a közös nászágy takarója rövid volt. Amikor a lovak meglátták, mi lóg ki a közös takaró alól, világgá mentek volna. Ez egyenesen hazaárulás! Beteg a világ, de sajnós beteg ez az ország is. És hát nagyon, nagyon beteg Európa, Zeusz valamikor szép szerelme. Kár volt bikáskodnia érte, Spanyolországban különösen.

Mi is a hűség? Konzekvens önfelnemadás, és lehet hadakozni karddal is, ám lehet szikével is, amint az 1905-ben, a Vértes alján, Szárban – etruszk-görög nyelven szalfát jelent –, született Romhányi György kórboncnok professzor cselekedte. Esküje nélkül is tudta, úgy is, mint vezérlő parancsot: gyógyítani kell. És „nem középiskolás fokon”. Már akkor sejthette, a globális Európa beteg. Le kell hatolni a mélységekig, a titokban képződő, hosszú távon kifejlődő daganatokig. Ezek teljes mérgező voltakban mostanra fejlődtek ki. Évszázadok külső ki- és belső bevezései gyöngítették el nemzetünket. Ölni tán könnyebb, gyógyírt adni nehezebb. Romhányit születési helye, szelleme bizonyára meghatározta: a Vértes. Árpád Pozsonynál elért fényességes hadászati győzelme nyomán közel száz évre, itt verte szét Szent István a Konrád vezette csapatokat. Vértjüket elszorva menekültek azok, akiknek ősei hajdan, Ludovikus parancsára azt írták fel zászlaikra: „minden magyarikat kiirtsatok”. Akkoriban az volt a fejlett Nyugat. Na és ma? Romhányi egész munkássága, felfogása a kiirtás ellen szólt, a magyarság veszése ellen. Képzeltjük, mit gondolt, érezhetett Trianon után ez a kórboncnok professzor, aki igazán ismerte, mint ahogyan kései utóda, Papp Lajos szívprofesszor, az ember szívét, a magyar nemzet testét. Mi véleménye lehetett a brutális széttrancsírozásról... Ki tudja összetartani, meggyógyítani a nemzettestet? Megcselekedni, amire az Isten rendelte. Orvos és Isten: gyógyító és Teremtő, igazi szakrális együvé tartozás. És alig emlékszünk rá, nincs halál... Noha elmúlás van. Az meg élő jelen idő, amelyben az emberiség egy része be akarja teljesíteni Nietzsche kijelentését: Isten meghalt. Nem igaz, de sokan szeretnék megölni Fiát, kétezer évvel ezelőtt már sikerült. Látszólag.

Valóban kiveszésre való nép lennénk? Romhányi ezt tagadja. Bár vélekedik arról, hogy a társadalmi látteletek ezt a tendenciát erősítik. Akadnak

ugyan „nemzetmentő programok”, kormányzati segítséget élvezve, noha van egy másik oldal, amely a gyermekéhezést, az abortálásokat vesztes sokaságát mutatja fel, amelyet nem lehet – lásd: pénz – kiegyensúlyozni. Több kéne ehhez, mint a főníciaiak találmánya. Nem ártana igénybe venni az Istenét is... Romhányi, amit tudok róla, inkább hisz a lelki üdvben, mely megsegíti a testet is, az esendőket. Nyilván példamutatója Krisztus, minden gyógyítók gyógyítója. Ám abban a ki nem mondott elveszejtési célról egy nemzetközi, így magyar nyelven is megjelenő banki szaklapban olvastam – akkor a hazai szűk térben még voltunk tízmilliónyin –, hogy a magyarság lélekszámát, gazdasági megfontolások alapján, hat és hét millió közé kéne szorítani. És a bankárokét mennyire?

Ez volna Minden, de akkor hol a hűség? A könnyebbség, a feladás marad? Nem a szöveg a fontos, magyar nép, hanem a babatápszert! Micsoda érdekeknek van alávetve Magyarország? Micsoda zsarolásnak? Mi a hűség? Nem csak felelős politikai szinten, amely, mint tudjuk, hajlékony, változó, vagyis nem megbízható. Elszakadt a való élettől. Visszatalálni akar talán, de nem tud. Más világ, de nem a mennyek országa. Boldoguljunk hát e siralomvölgyben, siralom, ha még maradtak könnyeink! Micsoda követeléseknek van kitéve Magyarország, amely már alig a miénk? Micsoda hűség az, amely ürügyén egy magyarelles magyar miniszterelnök eléri 2005-ben, hogy a magyarság az elszakított testvéreit megtagadja? Megtörtént. Ugyane tudathasadásos nérói képződmény elrendelte az ötvenhatos forradalom ötvenedik évfordulóján a tömegbe lövetést! A csonttöréseket, a szemkilövést. Megtörtént. Ne csak a zsebedbe nézz mélyen, tán a szíved mégsem ottan dobog, magyar nép, a lelkedbe is. Ez lett volna a hűség? A szolgálai eltérés, a történelmi esélyeink olcsó, egy tál lencsés elkótyavetyélése? Mit gondolsz, ha felkerülsz ama boncaszatra és felnyitnak, mit találnak a szíved helyett?

A Romhányi felfedezte kelés fölfakadt. Kártékonyan és erjedőben. A nagyvilág öröme véged? Vagy génjeidből föltámad, mint annyiszor az élet, a további megmaradáshoz a hűséged. De ha fél szemmel annyit se látsz, mint Vak Bottyán, Kölcsey Ferenc vagy Sütő András, akkor bábész két szemmel mire mész? Lázadásaid nemigen, hűtlenségeid végig elkísérnek, akár egy olcsó sír, melyből feljön a kísértet.

Dr. Tóth Tihamér egyetemi docens, tudományos kandidátus
Hodásziné Tóth Edit bölcsész, tervezőgrafikus

Véletlen? Gondviselés – providencia? Vagy szükségszerűség?

Előadásunk bevezető részében a nyilvános kommunikációs térből egy időben száműzött, ma már csak kevésbé preferált szavakat, gondolatokat és személyiségeket idézzük. Ilyen elhallgatott szó a valláselhagyás, vagy idegen szóval aposztázia. Európa legtöbb országában, és Magyarországon is a lakosság többsége az aposztázia állapotában van.

Példaként Franciaországban a lakosság 2,9%-a gyakorló keresztény, 3,9%-a gyakorló muzulmán. Az aposztáziával demográfiai csőd jár együtt. Magyarországon a lakoságnak körülbelül 8%-a gyakorló keresztény.

A vallás lakoságmegőrző képességét bizonyítják a következő adatok: Törökország lakossága a II. Világháború után 40 millióról napjainkra 78 millióra gyarapodott; Albánia lakossága 1,2 millióról 3 millió fölé emelkedett; Lengyelország lakossága pedig 22 millióról 38 millió főre növekedett. Mindhárom országban a lakosság többsége vallásos.

*“Minden ország támasza, talpköve
a tiszta erkölcs, mely ha elvész:
Róma ledűl, és rabigába görbed.”*
(Berzsenyi Dániel: A Magyarokhoz)

*„Az erkölcsi érzék a vallási érzék kialvása után rövidesen maga is elenyé-
szik.” (Alexis Carrel)*

A demográfiai csődbe jutott, megöregedett Európába özönlének Ázsia és Afrika túlszaporodott muzulmán népei.

„Nagy kegyelme a sorsnak, hogy a lélek mindig arccá válik.” – mondta Goethe, s egy ilyen arccá vált lélek Mindszenty József (Fidelissimus in tribulatione pastor – az üldöztetés idején leghűségesebb pásztor), aki már 60-70 évvel ezelőtt világosan látta, hogy mi fog történni a vallásüldözés következményeként, és akinek most háromszoros jubileumát ünnepeljük. 1915-ben pappá szentelték, 1945-ben kinevezték esztergomi prímásérsekké, és 1975-ben távozott a földi árnyékvilágból. Ő „Istenért, Egyházért, Hazáért” hirdette az ígét, mert tudta, hogy ezek együttes szolgálata tartja meg a nemzetet. Mindszenty célja a *Pannonia Sacra* megvalósítása volt. Mindszenty József egyik jeles megállapítása, hogy Magyarországot „a kard szerezte, de a kereszt tartotta meg” – és az aposztázia állapotába juttatott Magyarország 34 év alatt elindult a lakosságfogyás, a megsemmisülés útján.

Mindszenty Józsefet 1948 karácsony másnapján az Andrássy út 60-ba hurcolták, ahol két hónapig verték, és 1949 februárjában életfogytiglani börtönre ítélték koncepciós perben. De „az idő az igazság szövetségese” – mondta Mindszenty. Eljött az ő igazságának napja is, 1956 október 29-én a rétsági páncélos alakulat Pálincás Pallavicini Antal vezetésével kikiszabadítja felsőpetényi rabságából. (Pálincás Pallavicini Antalt november 4-e után ezért a tettéért felakasztották.)

Mindszenty győzelmét bizonyítja az is, hogy napjainkban tucatszám emelkednek a Kárpát-medencében az őt ábrázoló szobrok, emlékművek, és ez év májusában még a moszkvaiak is öntettek egy nagy Mindszenty szobrot, amelyet Esztergomnak küldtek ajándékba.

„Üldöztetik, de el nem fogatik, süllyed, de el nem merül.”

Előadásunk következő arccá vált lelke P. Szőke János szalézi szerzetes, akit 1948-ban rendfőnöke Torinóba küldött, ahol egy öt éves iskola elvégzése után pápai szolgálatba lépett. Utolsó beosztása a Kirche im Not/Ostpriesterhilfe igazgatója volt. Az ő ars poeticája a „*Pro patria consumar*” („A hazáért emészttem magam”). 1994-ben, 46 évi emigráció után hazajött, ekkor lett a Mindszenty alapítvány ügyvezető igazgatója, a csonka magyar-

országi szentté avatások posztulátora, és a *Vértanúink-Hitvallóink* folyóirat elindítója és szerkesztője haláláig.

Azért emeltem ki P. Szőke Jánost a Magyarország megmaradásáért küzdő sok ezernyi egyházi és nem egyházi személy közül, mert Európai dimenzióban küzdött a kereszténység megmaradásáért, és mert személyes találkozásom volt vele. Találkozásunkkor olyan hihetetlen lelki kisugárzást tapasztaltam, melyet egyszerűen nem tudtam magyarázni, csak miután találkoztam Reinhold Schneider egy mondatával, mely így kezdődik: „*Senki sem azért hisz...*” – a teljes mondatot előadásunk befejező mondatának szántuk.

„Háború van most a nagyvilágban,
Isten sírja reszket a szent honban.”
(Vörösmarty Mihály)

Előadásunk bevezető részében nem a tüzzel-vassal vívott háborúról szeretnénk most szólni, hanem a sötétség és a világosság szellemi háborújáról. A II. vatikáni zsinat szerint „*A sötétség elleni harc az emberiség utolsó napjáig tart.*” Szent Ágoston szerint tulajdonképpen két ország van a földön, melyek szemben állnak egymással: a Civitas Dei és a Civitas Diaboli, Isten országa és a sátán országa. Mindenkinek választania kell, hogy melyik országhoz tartozik. A közömbösek Szent Ágoston szerint a Civitas Diabolit szolgálják.

Hogy egy modern értelmiségit is idézzünk a sötétség és világosság háborújáról, ejtsünk néhány szót a New York-i Michael Brown gondolatairól, aki olyan ismert lapokban publikál mint a Science Digest, The Atlantic Monthly, Discover és a New York Times, sikerkönyvei pedig a Love Canal, Leaving Waste: The Poisoning of Amercia, Toxic Cloud, Witness, The Final Hour. Ezek közül Az utolsó óra (The Final Hour) véletlenül eredményeként került hozzám. Ebben írja többek között Michael Brown, hogy „*Pillanatnyilag a Föld a sötétség korszakában van. Koromfekete sötétség borult a világra, amelyet csupán egy máskülönben láthatatlan háború fényei világítanak meg.*” Az első fordulóban a sötétség erői szoktak győzni, végül azonban mindig a világosság fiai diadalmaskodnak. Gondoljunk csak Mindszentyre, vagy Krisztus legyőztetésére: Leonardo Da Vinci Utolsó Vacsora című képén Krisztusnak még csak 12 tanítványa volt, ma azonban, 2000 év múltán: 2,2 milliárd tanítványa van, minden 3. ember keresztény, 1,2 milliárd katolikus, 500 millió protestáns, 300 millió ortodox keresztény, 70 millió anglikán – ők mind krisztuskövetők.

„Ha furcsa elhinni, hogy gonosz erők befolyásolják a világ eseményeit, csak vegyük fontolóra Karl Marx esetét. Ő maga úgy ír a Pokolról, és a sátánról, mint barátjáról Marx nyilvánosan az ateizmust támogatta, a vallást a nép ópiumának nevezte, de magánéletében nyilvánvalóan hitt a természetfölötti létezésében, és úgy tűnik, hogy egyezséget kötött a sátánnal.”

(Michael H. Brown)

Karl Marx, A játékos című művében így írt: „A pokoli kód növekszik, és betölti elmémet. Míg megőrülök, és a szívem teljesen átalakul. Látod azt a pallost? A sötétség fejedelme adta ezt nekem. Legyőzi értem az időt, s jeleket ad. S én mindörökké merészen a haláltáncát járom.” A sápadt hajadon című versében pedig így látja életének célállomását: „A mennyet elveszítettem, jól tudom, Valaha Istenhez hű lelkem kiválasztatott a Pokol számára.”

VÉLETLEN? GONDVISELÉS – PROVIDENCIA? VAGY SZÜKSÉGSZERŰSÉG?

A véletlen fogalma a kereszténység megjelenésével átment a Gondviselés fogalmába. Az ateista filozófia viszont a véletlenre a szükségszerűség szavát alkotta meg, mondván, hogy minden véletlennek oka van, és ha az ok megjelenik, akkor szükségszerűen megjelenik a véletlen. Egy orvosi és egy egyházi véletlent szeretnénk bemutatni példaként.

Hogyan fedezte fel Sir Alexander Fleming a Penicillint? Véletlenül. Laboratóriumának egyik baktériumtenyésztését (Staphylococcus tenyésztet) vélet-

lenül befertőzték a Penicillin Notatum gombatelepei. Ahol a gombatelepek megjelentek, széles körben elpusztították a baktériumokat. Így indult a Penicillin mint első antibiotikum felfedezése – véletlenül.

Egyházi véletlennek tekinthető a II. János Pál pápa ellen 1981. május 13-án (az első Fatimai jelenés napja) szervezett gyilkossági kísérlet kudarca. Több merénylő vállalkozott a pápa meggyilkolására, elsőként Ali Akka lőtt maroklőfegyverrel a pápára. Az első lövést a pápa fejére célozta, de közben a pápának felmutattak egy Szűzanya képet, és a pápa a lövés pillanatában a képhez hajolt, így a lövés célt tévesztett. A második lövést a pápa testére irányította a merénylő, ez talált, de amint később az őt operáló Francesco Crucitti sebész lerajzolta, a lövedék cikk-cakkban ment, elkerülve az életfontos szerveket. Így maradt a pápa életben. A harmadik lövésnél a kiváló minőségű marok lőfegyver (kiszámították, hogy 100.000 sikeres lövésre esik egy sikertelen lövés) csütörtököt mondott. A többi merénylő, látva Ali Akka második sikeres lövését (a pápa összecsukslott), elmenekült.

Három évvel ezelőtt, a XII. szári önkormányzat által szervezett orvostalálkozón, melyet Romhányi professzor tiszteletére szervez az önkormányzat, egy kiváló képességű, francia származású amerikai Nobel-díjas professzort mutattunk be, Alexis Carrelt. Ő fiatal korában katolikus nevelést kapott a szüleitől, de később, egyetemista korában elhagyta hitét.

Bár többször eljutott a hit kapujáig, de nem lépett be rajta. Halála előtt azonban visszatért az Egyházhoz, papot hívatott, és meggyőnt. „Halála óráján érzi az ember a dolgok semmisségét.” – mondta gyónás után a papnak.

A mai előadásunkon egy olyan japán orvost mutatunk be, aki nem kapott katolikus nevelést. Nagai Takashi vakon hitt az anyagelvű tudományban. Az ember sejtek, idegek törvényszerű, elemezhető, magyarázható reakciók szövevénye. Bonyolult gépezet, ám a tudomány által szabályozható szerkezet. A lélek, s következményeképpen a vallás propagandisták csalóka találmánya, legjobb esetben szárnalmas illúzió, önámítás. Isten nincs, nincs is rá szükség... Még egyetemista korában is ez volt a véleménye.

Ezt követően azonban, véletlenek sorozata vitte őt a hit útjára. Egy mélyen vallásos japán parasztcsaláddhoz került kosztos diáknak, akik étkezés előtt imádkoztak, vasárnap szentmisére jártak. Ez a Moriama család, akik több generáción keresztül megőrizték katolikus identitásukat. Az egyetem befejezése után, a hadsereg bevonultatta, és a kínai frontra vitték. Előtte azonban elbúcsúzott a Moriama családtól, és akkor lányuk, Midori katekizmust adott neki, melyet magával vitt a frontra. Amikor visszahozta a hadsereg és leszerelték Nagaszakiban, megkeresztelték, mert már mindent tudott Krisztus törvényeiről és életéről. Ezt követően feleségül vette Midorit. Két szép gyermekük született, ő pedig a nagaszaki egyetemi klinikán dolgozott mint radiológus.

Ekkor következett 1945. augusztus 9-én délelőtt 11:02-kor Nagaszaki pusztulása - az amerikaiak véletlenül dobtak atombombát pont Nagaszakira (az eredeti célpont egy Kokura nevű város volt, azonban a B29-es, Kokura fölé repülve zárt felhőtakarót talált, és nem tudott célt találni – ezért repült Nagaszaki fölé). Az atombomba robbanása rögtön 70-80 ezer ember halálát okozta, majd később ugyanennyi ember halt meg a szövődményekbe. Nagai Takashi doktor sugársérülést szenvedett, de munkaképes maradt, és két napig végzett betegellátást a klinikával szembeni domboldalon, miután a klinika leégett.

Két nap múlva megérkeztek a környező városok egészségügyi osztagai, és a halálosan kimerült egészségügyi személyzetet hazaküldték. Nagai doktor hazavánszorgott. Házuk elé érve egy nagy halom hamut talált, melynek szétbontása után megtalálta felesége, Midori szénne égett csontvázát, melyet tisztességgel eltemette. (Úgy azonosította feleségét, hogy jól ismert rózsafü-zére felesége csontváz ujjai között volt.)

Mindkét gyerekük egészségesen átvészelte viszont az atomrobbanást, mert anyósának az a gondolata támadt véletlenül két nappal korábban, amikor meglátogatta őket, hogy elvigye őket magával a Nagai Takashi doktor még három évig végzett orvosi munkát, akkor azonban megbénult mindkét lába, és bal karja. Miután felesége meghalt, ő maradt gyermekeinek egyedüli támasza, és azt mondta: „nem adom föl.jobb kezem működik, írni tudok, tehát író leszek.” A még hátralévő 3 évében 15 nagyszerű könyvet írt, melyeket lefordítottak németre, franciára, spanyolra és angolra.

1951. április 30-án haldoklott. Kezelőorvosa és a család bevitették a kórházba.

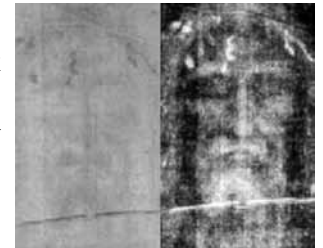
Ezekkel a szavakkal búcsúzott a szeretteitől: „Jézus... Mária... Szent József... – imádkozzatok!” Május elsején hajnalban már halott.

Még három jeles személyiség egy-egy mondatát szeretnénk idézni befejezőképp.

Albert Einstein szerint *a véletlen Isten köpenye, mellyel arcát eltakarja, nehogy felismerjék.*

Hamlet dán királyfi mondja Shakespeare drámájában: „*kizökkent az idő, én születtem helyrelökni azt!*” – az idő mindig kizökken a sötétség erőinek munkája folytán, és a világosság fiainak (az ifjúságnak) feladata a kizökkent időt helyrelökni.

Előadásunkat Reinhold Schneider mondatával, és a Torinói lepel Krisztus-arcával fejezzük be, - e mondattal minden sugárzó embert magyarázni tudunk: „*Senki sem azért hisz Istenben, mert valaki bebizonyította számára Isten létét, hanem, mert Isten benne lett létté, és Isten látása benne és általa érvényesül.*”

Prof. Dr. Nagy Judit

egyetemi tanár, emeritus professor

„A vese a lelegegásabb szerv”

(a vesékről és vesebetegségekről Romhányi György szellemében)

1. ábra

Romhányi lerajzolja a veséket egy patológiai előadáson
(Degrell Péter felvétele)

1969. április 11-én Degrell Péter örökítette meg Romhányi professzort egy patológiai előadáson, amint 1-2 tollvonással lerajzolja a veséket, azzal a kísérő szöveggel: „Mester, lerajzolom neked a lelegegásabb szervet, a vesét” (1. ábra)

Vajon miért emlegette annyiszor szeretve tisztelt mesterünk, hogy a vese a lelegegásabb szervünk? Talán azért, mert ez a két egyenként mindössze 150 grammos szervünk brilliánsan összehangolja számos funkcióját.

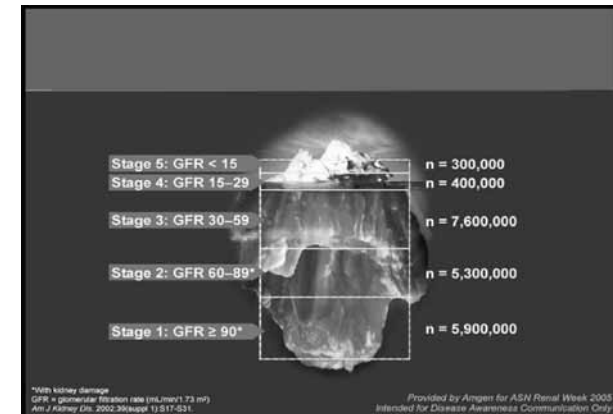
A vese legfontosabb feladatai:

- a test normális összetételének a fenntartása, a megfelelő mennyiségű és összetételű vizelet képzése és kiválasztása, amellyel a szervezet folyadék-, elektrolit- és sav-bázis egyensúlyát biztosítja,
- a méregtelenítés, azaz a szervezetben zajló anyagcsere folyamatok végtermékeinek, valamint idegen anyagoknak (pl. a bevett gyógyszerek lebontási termékeinek), és egyéb, esetenként toxikus anyagoknak az eltávolítása,
- enzimek és hormonok termelése és lebontása,
 - a renin, nitrogén-oxid stb termelésével szabályozza a vérnyomást

- az erythropoietin (EPO) termelésével segíti a vörösvérsejtek kiterjedését a csontvelőben
- a D- vitamin aktív alakjának a létrehozásával fontos szerepet játszik a kalcium és foszfor anyagcsere szabályozásában.

Utóbbi időben egyre nőtt az érdeklődés a nephrológia (belgyógyászati vesebetegségekkel foglalkozó szakma) iránt elsősorban azért, mert kiderült, hogy a krónikus vesebetegek száma folyamatosan, járványszerűen nő világszerte. Úgy gondolom, hogy Romhányi professzor emlékét akkor ápolnánk a legméltóbban, ha ezt az alkalmat is megragadnánk a vesével kapcsolatos legújabb ismeretek megbeszélésére, azaz összefoglalnánk, hogy miért nő a krónikus vesebetegek száma és miként lehetne lelegegásabb szervünket megóvni a krónikus betegségektől.

A krónikus vesebetegség (Chronic Kidney Disease = CKD) fennállása egy jéghegyhez hasonlítható (ld. 2. ábra), mert a vesefunkció jelentős csökkenésének kell bekövetkeznie ahhoz, hogy a jéghegy a kiemelkedő csúcsáról észrevehető legyen. Az ábra bal oldalán a vesefunkció stádiumait tüntettük fel a GFR (glomerulus filtrációs ráta) nagysága alapján. Látható, hogy a végstádiumú veseelégtelenség (4. és 5. stádium) esik egybe a jéghegy csúcsával, azaz a tünetek megjelenésével. Az ábra jobb oldalán láthatók a betegszámok abból az időszakból, amikor az amerikaiak először a CKD járványszerű növekedésére felfigyeltek.

2. ábra

A krónikus vesebetegség csak későn okoz tüneteket.

A krónikus vesebetegek *életkilátásai* rendkívül rosszak; a betegeknek csak kevesebb, mint a fele jut el a végstádiumú veseelégtelenség szakaszába, mert a végstádiumú vesebetegség kialakulása előtt szív és érrendszeri betegségekben meghalnak. Evvel magyarázható, hogy miért csökken le a betegek száma (2. ábra jobb oldala) a jéghegy csúcsához közeledve.

A szív és érrendszeri betegségek kialakulásának az oka a felgyorsult atherosclerosis (érelmeszesedés) és arteriosclerosis (érfali merevség). Ha ezek az érbetegségek egy szervben fellépnek, akkor valamilyen mértékben a többi érterület károsodása is fennáll. A vesén kívüli érterületek megbetegedésének a valószínűsége a vesefunkció romlásával párhuzamosan nő.

Utóbbi időben egyre több adat szól amellett, hogy a krónikus vesebetegségek nagy részének a kialakulását, majd a megbetegedett vesék lassú pusztulását és a szív és érrendszeri betegségek kialakulását nagyrészt ugyanazok a kockázati tényezők (ún. rizikófaktorok) okozzák.

A veséket, valamint a szív- és érrendszert megbetegítő legfontosabb közös rizikófaktorok:

- metabolikus szindróma összetevői (a tünetegyüttest „a halálos négyes”-nek is hívják, az általuk okozott, gyakran halálos szív és érrendszeri betegségek miatt)
 - testsúlyfelesleg (főleg a hasi elhízás)
 - magas vérnyomás
 - cukorbetegség és előalakjai
 - érelmeszesedést okozó vérsírok (LDL-koleszterin, triglicerid) szintjének az emelkedése a vérben
- diétahibák: só, kalória, fehérje és purin (húgsav) dús étkezések
- dohányzás (aktív és passzív egyaránt!)
- testmozgás hiánya
- idős kor

Ezeknek a kockázati tényezőknek az ismerete azért fontos, mert rendkívül gyakoriak és az idős kor kivételével az összes többi rizikófaktor kedvezően befolyásolható, kezelhető. Fontos tudni azt is, hogy minél több kockázati tényező található együttesen egy egyénben a vesék és az érkárosodások kialakulása annál valószínűbb.

A kezelés sikeréhez azonban elengedhetetlen fontosságú, hogy ezeket a közös

kockázati tényezőket illetve a már kialakult krónikus vesebetegségeket (szív-és érrendszeri szövődményekkel ill. lehetőleg még anélkül) korán észre vegyüik.

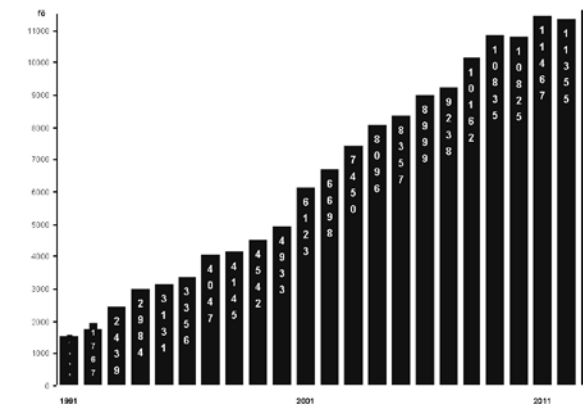
A krónikus vesebetegségek egyszerű labor vizsgálatokkal kimutathatóak. Részben

- a vesefunkció mérésével, (amely a GFR becslésével történik a legegyszerűbben a szérum kreatinin szint alapján tapasztalati képlettekkel, pl. jelenleg az epiGFR-rel) illetve
- vizeletvizsgálattal, (amelynek során elsősorban fehérjét keresünk a vizeletben).

A krónikus vesebetegségeket elsősorban azoknál az egyéneknél érdemes az említett laboratóriumi vizsgálatokkal keresni, akik a fentebb felsorolt kockázati tényezőkkel rendelkeznek. Az így kiszűrt, korán felismert krónikus vesebetegek megfelelő kezelésével és gondos ellenőrzésével számos egyén esetében lehetne megakadályozni illetve késleltetni a végstádiumú veseelégtelenség bekövetkeztét, valamint a szív- és érrendszeri betegségek kialakulását.

A krónikus vesebetegségek előfordulása és kezelése hazánkban.

A becslések szerint **Magyarországon** a vesék krónikus megbetegedése közel egymillió embert érinthet és közülük mintegy hatszázezer lakosnak már közepes vagy már annál súlyosabb vesekárosodása van. Hazánkban is

3. ábra
A dializált betegek számának alakulása Magyarországon 1991-2013 között (felnőtt + gyerek, éves periódus prevalencia)
Kulcsár Imre összeállítása

egyre több vesebeteg éri meg a végstádiumú vesebetegség, az uraemia (húgvérűség) kialakulását, és ezek a betegek előbb-utóbb vesepótló kezelésre szorulnak. A vesepótló kezeléseket, (a géppel végzett ún. haemodialízisek, a beteg saját hashártyájának a segítségével végzett peritoneális dialízis kezelése és a vesetranszplantáció) ha-

zánkban is elérhetőek. A betegek döntő többsége dialízis kezelésekből részesül. Az egyre növekvő betegszámot a 3. ábra mutatja az adott évben dialízis kezelésben részesült vesebetegek száma alapján. Múlt évben már több mint tizenkétezer betegnél kellett vesepótló dialízis kezelést végezni.

Összefoglalva

A krónikus vesebetegek száma világszerte nő.

A betegek jelentős része meghal a végstádiumú veseelégtelenség (húgyvérűség) kialakulása előtt szív és érrendszeri betegségekben

A krónikus vesebetegségek nagy részének a kialakulása, a vesék fokozatos tönkremenetele és a szív és érrendszeri betegségek párhuzamos megjelenése azonos oki tényezőkre vezethető vissza. A vesék működésének a csökkenésével együtt nő a szív és érrendszeri betegségek kialakulása

Az elmúlt évek ismeretei alapján leszűrhető **egyik legfontosabb megállapítás, amivel bizonyára Romhányi professzor Úr is egyetértene: védj meg a veséidet, hogy megóvd a szívedet és az érrendszeredet!**

Ajánlott irodalom benne a 2. és 3. ábrával: Nagy Judit: A klinikai nephrologia alapjai. Medicina, 2015.

Prof. Dr. Nyárády József

egyetemi tanár

Játék és gyötrelmem a traumatológiában

Romhányi professzor meghatározta pályafutásomat. Ő, Mess Béla és Forgon Mihály alakították pályámat és köszönhetem nekik, hogy orvos lettem és a traumatológia területén sikerült azt elérnem, amit elértem.

Hogyan kezdődött Romhányi professzorral az egész életemre szóló kapcsolatam.

A kórbonctan vizsgámra bejött, és az előttem vizsgázó két hallgatónál átvette a vizsgáztatást, aztán engem, majd az utánam következőt levizsgáztatta. Az én 3,5 órás vizsgámnál az előttem és az utánam következőnek feltett és meg nem válaszolt kérdéseket kérdezte, mind megválasoltam. A vizsga végére Dr. Nagy Judit, aki a készítményeket lepakolta a polcokról ugyancsak elfáradt. Három vagy öt készítmény maradt csak a polcon. A megbetegedés, a hozzá tartozó történet mind terítékre került. Az eredményhirdetésen, amikor a professzor úr az ötösömet kihirdette, csak annyi megjegyzést tett: „A Nyárády kivágta a rezet” és ezt megismételte.

Ez a vizsga fordulópont volt az életemben. Attól kezdve jó tanuló lettem! Élveztem az egyetemet.

Fiatal orvosként a mikrosebészet felé fordultam. Egy egyszerű invaginációs elven működő anasztomózis módszert dolgoztam ki, és vizsgáltam az átjárhatóságát és gyógyulását. A patkányműtétek és az anasztomózisok feldolgozása során tapasztaltam meg, mennyire igaza van professzor úrnak, hogy a kutatás fele játék, fele gyötrelmem. Sok munkaidő utáni műtét az állatokon, az anasztomózisok vizsgálata, szövettani preparátumok ellenőrzése, a folyamatok vizsgálata időrabló sokszor gyötrelmes volt.

Amikor a szakosztályon az első eredményeket ismertettem, Romhányi professzor elismerő szavai a mennybe vittek, a korábbi hónapok gyötrődése játékká változott.

Ezek az eredmények indították el azt a kutatási folyamatot, mely az első sikeres hazai replantációkhoz vezetett.

Az évek folyamán 22 sikeres és egy sikertelen végtag visszültetés történt a Traumatológiai Klinikán és több száz sikeres ujjvisszültetés.

A boncterembe egyszer még fiatal sebészként, mikor egyik elvesztett betegünket kísértem, professzor úr megkérdezte és mi van a nagy mellénnyel? Nem értettem. Megmagyarázta, minden sebész előbb-utóbb felveszi a nagy mellényét.

A nagy mellény jutott eszembe, amikor több sikeres visszaültetés után egyik fiatal betegünknel a nem megfelelő megítélés és döntések után a szövődmények sora igen gyötrelmessé tette a gyógyítás folyamatát.

Felső végtag visszaültetésnél a bőr keringését jobbnak gondoltuk, mint valójában volt, a bőr elhalt gennyedés lépett fel. A sebet feltisztulás után félvastag bőrhálóval fedtük, de a gennyedés az artériás anasztomózisnál arrosziós vérzést okozott. Egyik kedves munkatársam, az egyik nővérke jobb kezével a spriccelő nyílást szorította el az érfalon, a bal kezével a radialis pulzust ellenőrizte, hogy a szorítás nem túl nagy-e. Három óráig tartott, míg megfelelő vénát vettünk ki az alsó végtagból, és egy atípusos bypassal megkerültük az érintett érszakaszt.

A beteg végül meggyógyult, szerény mozgású fájdalomtalan végtagjával hosszú évekig egy állateleség boltot működtetett.

Én a nagy mellényemet kisebbre szabattam.

Vannak tiszta szép eseteink is ahol a gyógyítás játéknak tűnt.

Hegedűművész betegünk kerékpárral elesve szenvedett metacarpus törést. Az ellátó intézet a lemezes csontegyesítésnél minimális rotációs dislocatiót hagyott hátra. Egy átlag betegnél ez nem okoz gondot, de egy hegedűművésznél a játék igen nagy koncentrációt igényelt a nem megfelelő ujjtartás miatt.

A feladat az volt, hogy úgy készítsünk rotációs osteotomiát, hogy a beteg igen rövid időre essen ki a játékból.

A csont rugalmasságát kihasználva, nem vágtuk át a hátsó falat, hanem a Z osteotomiánál csak a Z-k haránt szárait és a mellső falat vágtuk át. A rés szétfeszítésével pár fokos rotációt hoztunk létre, mely elegendő volt az ujj helyes tengelyállásának beállítására. Az állapotot szög stabil lemezzel rögzítettük. A művész úr a műtét után másfél héttel már gyakorolt, fél év alatt teljesen meggyógyult.

Már hajlott háttal, nyugdíjasan, fogtam neki életem főművének, amikor már más leteszi a lantot, védtem meg nagydoktori értekezésemet.

Hosszú éveken keresztül dolgoztam, végeztem kutya és malackísérleteket, hogy bebizonyítsam, a combfej vérellátása egyszerű módszerrel percek alatt

a combnyak csavarozás előtt elvégezhető és döntést lehet hozni a beteg gyógyítására, ha van keringése a combfejnek csontegyesítés, ha nincs, vagy rossz a keringés a protézis beültetés a választandó eljárás.

Több mint 15 éven keresztül dolgoztam rajta. Végül sikerült klinikai esetekkel is igazolni, hogy a módszer jó, a klinikumban alkalmazható.

Ezek az évek is a játékos tudománnyal és a gyötrő bizonyítások megszerzésével telt.

A módszer lényege, endoszkópot vezetünk egy lyukon keresztül a combfejbe, az endoszkóp hüvelyén keresztül a rendszert folyadékkal töltjük fel. A folyadék nyomását a szisztolés nyomás fölé emeljük, majd fokozatosan csökkentve a nyomást, figyeljük a csont vérzésének megjelenését. A vérzés jellegéből, intenzitásából és a nyomásértékből ahol a vérzés megjelent ítéljük meg a keringést.

Ezzel a módszerrel nagy elődeink Forgon és Manninger elképzelését sikerült megvalósítani. Megdöntöttük azt a teóriát, mely eddig fennállt: **„Jelenleg nem ismert olyan módszer, amellyel a friss combnyaktörés után kíméletesen, ugyanakkor sürgősséggel és nagy valószínűséggel meg lehetne állapítani a combfej életképességét** (azaz az osteosynthesis vagy protézis beültetés kérdését primeren eldönteni)” Ez a kijelentés Manninger professzor úr monográfiájában olvasható.

Most már meg tudjuk mérni a combfejben lévő vérkeringést combnyaktörés után, jó döntést tudunk hozni a műtét választásánál.

Romhányi professzor végigkísérte életutamat. Romhányi professzor méltatlanul későn tarthatta meg akadémikusi székfoglalóját. Amikor találkoztunk mindig tudta hol tartok, mivel foglalkozom. Úgy szólított meg „Sárkány még mindig...”, Sárkány, hogy „Egy alkalommal elkezdtem a mondókámat, „Professzor úr én nem vagyok Sárkány professzor úr én ...” itt a szavamba vágott és azt mondta: „Maga nekem mindig Sárkány marad, mert maga egy sárkány! Azóta jeles alkalmakkor, értékes tudományos összejövetelekkor, mint most is, ezt a sárkányos nyakkendődet viselem! Szellemisségét magammal viszem!

Prof. Dr. Molnár Péter
egyetemi tanár

Miként élhet tovább a Romhányi-Endes szemlélet az „Z+” generáció oktatásában?¹

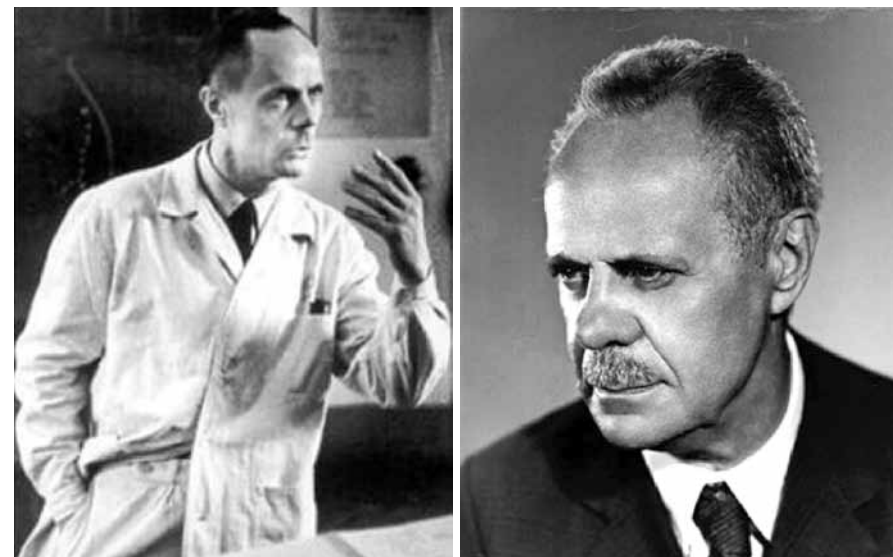
A cím három, egymással szorosan összefüggő kérdéskörre irányítja a figyelmünket: 1. Mit jelent a „Romhányi-Endes” szemlélet? 2. Milyen volt „akkor” a pathologia és milyen „most”? 3. Mi a „Z+” generáció? Ezek szem előtt tartásával kerül fókuszba egy következményes kérdés: Mi minden határozza meg azt a nehezen megfogható folyamatot, ami pozitív vagy negatív módon egy eszmerendszer történeti túlélését meghatározza? Miként definiálhatóak ezek a faktorok egy oly komplex rendszerben, mint a pathologia, ill. tágabb értelemben az orvoslás?

Mi a közös – két merőben eltérő karakterű oktató, Romhányi György és Endes Pongrác Professzor urak – sok orvos-generáció gondolkodását és cselekvési mintázatait döntően befolyásoló szemléletében? Romhányi György saját szavai szerint „közelről tanított, megmutatva, hogy ez milyen szép...”. Endes Pongrác nagyon sokáig nehezen megközelíthető személyiség volt, sajátos hanghordozása és merevnek tűnő megjelenése éles ellentétben állt a Romhányi Györgyről széles körben elterjedt képpel. Az utóbbiról már nagyon korán, még általános iskolás koromban hallottam. Édesapám 1960-ban – szinte érthetetlen szerencsével [bár nem simult bele az akkori, itthoni diktatúra öntőformáiba, ’túszként’ hátrahagyta 3 gyermekét és feleségét] – ösztöndíjat kapott, így lehetősége nyílt arra, hogy Kölnben, az élettani intézetben elkezdhesse az agy vérátáramlásának szabályozásával kapcsolatos kutatásait. A hazai viszonyokhoz viszonyítva „fantasztikus nyugati körülmények” között dolgozott, de ösztöndíja minimális volt. Rendkívül szűkösen élt: éjjel szobájában a poharában megfagyott a víz, 10 kg-ot fogyott. Hazatérkezvén találkozott Romhányi Professzor úrral, aki ezt kérdezte: „Mondja Molnár, hány kiló egy ideggyógyász szerdán?” Jellegzetes, első hallásra bizarr kérdés, mely számos síkon értelmezhető, sokszoros asszociatív rétegekben kommunikatív (ennek részleteitől most el kell tekintenem és ter-

¹ A 2015-ben Száron elhangzott előadás átdolgozott szövege.

mészletesen gyerekként ezek a részletek nem foglalkoztattak). Ez jellemző volt Romhányi Professzor úrra, akinek kérdései sokszor zavarba hozták a kérdezettet. Nemcsak azért, mert sokszor valami ravaszkas humorral voltak fűszerezve, hanem – éppen, mint a fenti példában – több értelmezési síkban kínáltak válaszlehetőséget.

Oktatói tevékenységét maga így jellemezte: „**Közelről tanítottam... Igyekeztem megmutatni, hogy ez milyen szép...Halálosan nézik, mintha**

én volnék a tettes...”

Az egyetemre Pécssett felvételizem, de családom az azon a nyáron Debrecenbe került, miután Édesapámat a debreceni Ideg- Elmeorvosi és Idegsebészeti Klinika igazgatójává nevezték ki. Így kórbonctan előadásokon többnyire Endes Professzor urat hallgattam: ezek messze nem voltak olyan csillogóak, mint a kérdésekkel, személynevekkel és „befőttekkel” körített pécsi előadások. De az Endes előadások utolsó 5 percnél részében elmondott – sokszor személyes, gyakorta egy-egy konkrét szövettani dilemmához kapcsolódó – eszmefuttatások fellebbentették a fátylat: előtűnt a világ teljességéről elmélkedő egyéniség! Érthető, hogy sokkal több személyes élményem fűződik Endes Professzor úrhoz, kinek irányításával csaknem napra pontosan 40 éve kezdtem

² Ezekről mindenki, aki a Romhányi érában végzett Pécssett, sokat tud még mai is mesélni.

ismerkedni a pathológiával – „véletlenül, kényszerből”. Ideggyógyász szerettem volna lenni. Az akkori döntéshozók egész családjukra ferde szemmel néztek. Bennünket „szentesaládként” (ez pejoratív kategória volt akkor; 1969-ben kerültünk Debrecenbe!) tartottak számon, mert minden vasárnap Szentmisén vettünk részt, amit az ügyeletes besúgó rendszer pontosan számon tartott, nem számított, hogy mindezt nem demonstratívén tettük. Szálkának számított az is, hogy Apám soha nem fogadott el betegtől pénzt és ezzel nagyon eltért legtöbb tanártársától, azt is mondhatnám, hogy a legtöbb klinikustól! Mindkét fia Weszprémi díjas eminens tanuló volt az orvoskaron („*A Weszprémi-díj célja a kimagasló tudományos tevékenységet és tanulmányi eredményt felmutató hallgatók díjazása*” – idézet a debreceni orvoskari honlapról). Ezt sem előtte, sem utána nem mondhatta el magáról debreceni egyetemi tanár. Sőt, Apám még azt is megtette, hogy rendreutasította az akkor gyakorlatilag korlátlan hatalommal bíró, párttevékenységével kiemelkedő Petrányi Gyulát, aki egy Egyetemi Tanács Ülésen „bolondoknak” nevezte az elmebetegeket! Nem csoda, hogy a DOTE pártkorifeusai a nepotizmus veszélyére hivatkozva megakadályozták, hogy Édesapám tanítványa lehessen. NB. Egy suszter taníthatta a fiát a szakma csínjára-bínjára, egy egyetemi tanár nem! Így kerültem a Kórbonctanra, ahol kezdetben nehéz sorom volt, mert Endes Professzor úr nem szerette a „profgyerekeket” (a fáma szerint saját fiát megbuktatta és azt mondta neki: „Most nagy szomorúságot szerezteél Édesanyádnak”). Ezen az sem változtatott, hogy harmadéven megnyertem a „Kórszövettani tanulmányi versenyt”. Darab idő múltán ez a tartózkodás oldódott és később nagyon közeli kapcsolattá vált. Formális attitűdjére jellemző volt, hogy szakvizsgáig magázta a munkatársait. Egyszer megkérdezte tőlem: „*Mondja kolléga úr, hogy halad a kórbonctanban?*” Azt válaszoltam – kb. fél év munka után – „*Lassan Professzor Úr, de azt hiszem már sikerül megkülönböztetnem az ép és kóros szöveteket*”. „*De jó magának*” – válaszolta az akkor már 40 évet meghaladó tapasztalattal bíró Mesterem – „*ez nekem nagyon sokszor még ma sem sikerül!*”! Elsőre talán hihetetlennek tűnő, vagy túlzónak látszó megjegyzés, de ma már tudom, hogy távolról sem az. Azt mesélik, hogy abban az időben, mikor Romhányi Professzor úr fagyasztott metszeteken dolgozott, előfordult, hogy Endes és Szentágothai Professzorokkal azon vitatkoztak, hogy a cryostat készítményben látható szerkezet vese vagy nem!

Máskor (néhány nappal az előtt, hogy be kellett vonulnom katonának) – a

mikroszkóp mellett – Endes megkérdezte: „*No, kolléga úr, ez milyen sejt?*” A válasz – hízósejt helyett – „*Nem tudom, Professzor Úr!*” volt. Erre következett a reakció: „*Hát kolléga úr, még a hízott őrmestert sem fogja felismerni, nehogy a táborno!*”

A két személyiség alapvetően közös sajátosságait az alábbi történet világítja meg. Szakvizsgára jelentkeztem, amikor a következő „beszélgetés” zajlott le köztünk: „*Mondja kolléga úr, olvasta a Gulliver utazásait?* – Nem, Professzor Úr! „*És a Kazohíniát?*” – Nem Professzor Úr! „*No és az Iskola a határon-t?*” – Nem, Professzor Úr! „*És kolléga úr akar Kórbonctanból szakvizsgázni?*”

Mit is jelent ez? Azt, hogy Romhányi György (aki hegedült, nyelveket tanult, érdekelte a csillagászat, régészet, stb.) ugyan úgy, mint Endes Pongrác (aki elkötelezett és értő botanikus volt, nagyon szerette a klasszikus zenét³, lenyűgözte a filozófia úgy klasszikus, mint modern formában, szenvedélyesen kerékpározott, Goethe és Nietzsche műveit németül olvasta) pontosan

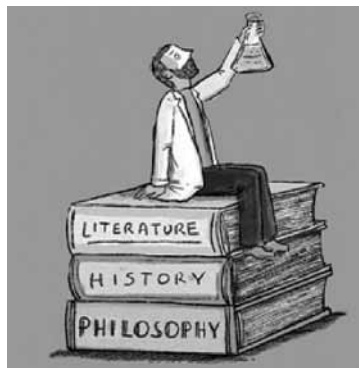

3. A zene, mint a kutatási pályázatírást segítő művészet egy minap megjelent közlemény témája: C. Neal Stewart Jr. *Songwriting and science. Science* 2015; 349: 446.

értette, hogy a pathologia csak a „Mindenségbe” helyezve érthető. Alapvetően: az orvoslás az egész ember és BENNE (!) a Mindenség, a világ szemlélése és tanulmányozása nélkül nem képzelhető el. Az emberrel, a beteggel, sőt, a holtakkal szembeni **alázatos tisztelet** nélkül nem lehet senkiből orvos, oktató és kutató. Tehát ezt a szemléletet kellene a mai oktatóknak elsajátítani és továbbadni! Másképp fogalmazva: az említett szemlélet az általános kultúra gyökereiből táplálkozott.

Ez számomra nem volt újdonság, mert Szüleim élete ezt példázta, de még konkrétabb útmutatás volt, mikor bátyám kezembe adta C. P. Snow „*The Two Cultures and the Scientific Revolution*” című értekezését (1), amire közös angol tanárunk [akiről nemrég’ a Kossuth Rádió is megemlékezett (Dr. Bognár József)] hívta fel a figyelmét. Endes és Romhányi számára evidencia volt, amit nemrég a PNAS vitaindító cikkben tárgyalt: ***A fenntartható emberi létezésnek a kultúra és a tudomány integrációja az alapja*** (2). A „kultúra” definíciója évszázadok óta vitatott. Fogadjuk el, hogy a **kultúra** közösségek által elfogadott értékek, meggyőződések, normák összessége, melyek szűrőjén keresztül az egyének eszméket értelmeznek, ill. amelyek gondolataikat,

cselekedeteiket és ezek környezetükhöz való viszonyát magyarázzák, értéklik (3). Ez az értékrendszer-orientált gondolkodás kötelezően szerves része a korszerű tudománynak, ahogy „*Oh, the humanities!*”⁴ című cikkében ezt Kevin Boehnke a Science című folyóiratban néhány hónapja kifejtette, ebből származik az alábbi kép (4). A képhez illeszkedő idézet: “I encourage my peers to think about science in this larger context” – “minden nagyérdemű kollégámat arra biztatok,

hogy a tudományra ebben a tágabb kontextusban gondoljon”.

Kevés szó esik a mai, „omics” világban arról, hogy az egyes betegek sorát meghatározó döntések nem kizárólag az orvostudomány tényein, de értékítéleteken is alapulnak (5, 6). A fentiek alapján pedig az értékítéletek és a kultúra (kulturáltság) nem választhatók el egymástól. NB. Az „omics” angol neologizmus, ami nem szigorúan szakszerű hivatkozás a biológiai tudományokban „omics” végződéssel bíró szakterületek (genomics, proteomics,

4. Szabad fordításban: „Ó, a bölcséleti eszmék!”

metabolomics, stb.) összességére, melyek a genom (a genetikai állomány), proteom (a sejteken belüli fehérjék interakciójának hálózata), metabolom (az anyagcsere-folyamatok együttese) tanulmányozására összpontosítanak.

Itt muszáj kitérőt tennem. Ha akár Endes Pongrác, akár Romhányi György a kezébe venné a „Virchows Archiv” ma már angolul megjelenő legújabb számát (azon túl, hogy az „anglicizált” és helytelenül írt címlap felháborítaná Őket), valószínűleg a cikkek többségének címét sem értené teljesen! Ennek megfelelő értékeléséhez tudni kell, hogy ez a folyóirat, melyet több mint 100 éven keresztül németül adtak ki⁵, a két meghatározó magyar pathologus személyiség számára a „tisza forrás” volt, saját közleményeik is gyakorta ebben az orgánumban jelentek meg.

Triviális, hogy az elmúlt időszakban – a két nagy egyéniség halála óta különösen – elképesztően megváltozott a pathologia (is). A klasszikus princípium szerint a pathologia alapja ’analógiás’ gondolkodás. Ezt a fogalmat gimnáziumban, Dr. Bécsy Tamás osztályfőnökömtől tanultam⁶, de nemrég egy amerikai kurzus anyagában is rábukkantam. E szerint: „*az analógiás gondolkodás (a szakértelem megszerzésének alapvető része) hétköznapi kognitív folyamatokon – mint figyelem és memória – alapszik*” (7). Másképp: „analógiás gondolkodás” a hasonlóság/megegyezés (evidens módon, implicite a különbség/eltérés) felismerése, ill. véleményezése. „Elegáns” mai szóhasználattal „pattern recognition” – azaz mintázat felismerés. Ez magyarra fordítva azt jelenti, hogy a pathologus – a mikroszkópba nézve – **képet hasonlít képhez** (L. később a Gleason⁷ séma). Ez – bár sokan nem ismerik fel – az egész orvoslásra igaz! A beteg arcát nézve korábbi emlékképek alapján ismerik meg a „*facies Hippocratica*” vagy a peripherias facialis paresis! Nekem szerencsém volt Endes Pongráctól ily módon tanulni a pathológiát!

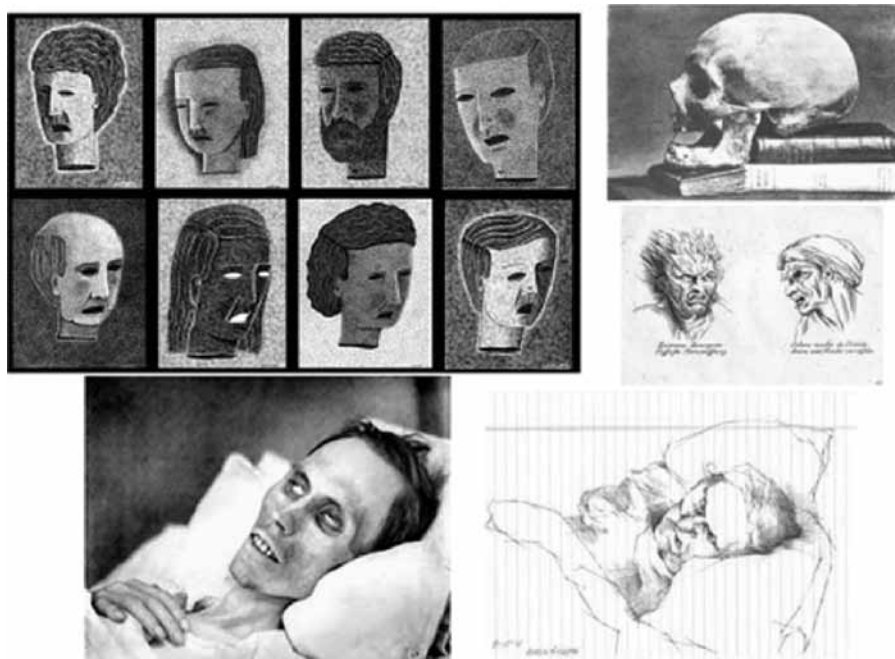
A halált megelőző állapotban jelentkező „facies Hippocratica” különböző ábrázolásai.

Pár hónappal szakvizsgám után Édesapám szájpadjáról eltávolítottak egy „szövetzaporulatot”. Ez a biopsia, a dolgok rendje szerint, az Intézetbe került szövettani vizsgálatra. A metszetet megnézve „mindent láttam”, ami az Endes könyv-

5. 1847-ben alapította Rudolf Virchow és barátja Benno E. H. Reinhardt „Archiv für pathologische Anatomie und Physiologie und für klinische Medizin” címmel.

6. A két kiemelkedő gimnáziumi tanáromra (úm. Dr. Bognár és Dr. Bécsy) való hivatkozás célja – a hálán kívül – az, hogy itt is hangsúlyozzam az egyetem előtti oktatás meghatározó (szó szerint „fundamentális”) jelentőségét! Erre a későbbiekben vissza kell térjek.

7. Gleason DF. Classification of prostatic carcinoma. Cancer Chemother Rep 1966; 50:125–128

ben a malignitás kritériumaként szerepelt: necrosis, atypia, magas oszlási frekvencia, stb. Endes Professzor úr belenézett a mikroszkópba és azt mondta: „*Nem malignus!*” (azaz, nem rosszindulatú, nem ’rák’). „*De miért?*” – kérdeztem – „*hiszen oszlik, atypusos, necroticus!*” „**Mert nem úgy néz ki!**” – hangzott a válasz. Édesapám ezt követően 20 évet élt, a laesio soha nem újult ki és természetesen áttétet sem adott. Más alkalommal valamire azt mondtam „*Nem tudom mi ez*”. Erre Endes így reagált: „*Ha ezt én mondom, akkor azt elfogadják diagnosis-nak, ha te mondd (akkor már tegezett), akkor azt mondják, hogy tudatlan vagy!*” És ez igaz volt. Nem volt immunhisztokémia (hisztokémia per se is alig), nálunk még gyermekcipőben járt az elektronmikroszkópia és még „science fiction” szinten sem létezett molekuláris pathologia. Endes és Romhányi azért voltak „nagyok”, mert emlékeztükben elképesztően gazdag „képtárat” őriztek: a számlálhatatlan bonctermi – makroszkópos – képet, amit társítani tudtak – a gyakran saját kezűleg metszett és festett mikroszkópos készítmények – megjelenésével. Értették a szerkezetet, ami kórosan megváltozva betegségek jellegzetességeire emlékeztette

8. Nem ezt az euphemismust használta!

őket. „Ha valami sárga, lapos csőre van, úszik és hápog, az valószínűleg kis kacska” – ez az okfejtés a hasonlóság felismerésén (analógia) alapszik. Ha bárki azt hallja „rózsa” nem kell hozzá magyarázat, hogy lelki szemei előtt megjelenjen a kép (ami általában – ez már a pszichológia terrénuma – egy piros virág). Persze ennek alapja az, hogy valamikor valaki elmagyarázta mindünknek, hogy a tövises szárú, egymásra fekvő szirmokkal rendelkező, kerek vagy megnyúlt fejű virág rózsaként ismert. Hosszú időn át így oktatták a pathológiát. Ha a normális szövetszerkezet torzulását tömegesen megjelenő, jellegzetes magképű fehérvérsejtek okozzák, akkor gennyes gyulladásról van szó. Ha a Hortobágyon patadobogást hallasz, érdemes először lóra, és nem zebrára gondolni! De ugyanígy gondolkodik a radiológus is, sőt, az EKG vagy EEG görbe analízise is „mintázat felismerés”. A „Romhányi-Endes” szemlélet jelentősége abban áll, hogy a képek felidézése – sőt elsődleges tárolása, értelmezése – annál hatékonyabb, minél tágabb keretek között trenírozzuk elménket, szellemünket. A növények, madarak, ásványok, csillagok ismerete nem ballaszt. A költészet alapvető „tudást” közöl: „*Félni egyre, élni vonatottan, életünk, akár a hattyú útja, melyet még le sem írt a habokban*” [Rilke]). Reményik sora „*a jelek mögött egy egész világ van, mindentől elrekesztve, önmagában*” az egész világra vonatkozik. A Razumovsky kvartettek (Beethoven), a „*múltnak mélységesen mély kútja*” (Thomas Mann) ugyanarról a kimeríthetetlen rejtélyről árulkodnak, mint egy haematoxylinnal és eosinnal festett, 5 µm vastag metszet. Endes számára természetes volt, hogy a „delirium tremens” diagnosis hallatán valakinek automatikus asszociációja volt Legree halála „*Tamás bátya kunyhójából*” (8), vagy éppen a vasutas a „*Három testőr Afrikában*” –ból (9). És amit lassan többségünk megértett az volt, hogy a pathologia valójában valahol a tudomány és a művészet mezsgyéjén mozgó látásmód⁹, a „*nem úgy néz ki*” tudása. És ez a tudás idővel kényszerítő módon éleszteni kezdte az alázatot a felhalmozott mérhetetlen tudás és az ennél nagyságrendekkel nagyobb ismeretlen előtt. A pathologia *schizophren*¹⁰ sikerélménye (Egy bonyolult biopsia megfejtésének öröme egyidejűleg gyakorta a beteg halálos ítéletét jelenti) bizonyos mértékig esztétikus tapasztalatokkal társul. Ennek igazán nagy értője volt Endes utóda, Gomba Szabolcs Professzor úr, akinek minap bekövetkezett halála – ezért is – nagyon nagy veszteség a magyar Pathologia számára¹¹.

De az egyre nehezedő napi diagnosztikus rutin előrevetíti Hokusai nagy

9. Egy alkalommal ezt Szokol Miklós tanár úr szó szerint így magyarázta, miközben egy metszetet elemeztünk. Endes Professzor úr egyik kedvenc tanítványa volt.

10. Tudathasadásos; Görög: szkhizein (σχιζειν), „hasadás” és phren- (φρεν-), „elme” szavakból.

11. A kézirat lezárásának dátuma 2016. június 01.

hullámának leküzdhetetlenségét.

Egy alkalommal, New Yorkban, a daganatos betegségek kutatásának gyógyításának egyik Mekkájában, a Memorial Sloan Kettering Cancer Center egyik laboratóriumában zajlott hosszú és fárasztó megbeszélés fáradalmi után a Metropolitan Múzeumban próbáltam regenerálódni. Szembe találtam magam Hokusai képével, ami kicsinysége¹² ellenére üzenetében (Mennyire kicsi az ember a természet erőivel szemben, hiszen még „Fuji San” is eltörpül a képen) megdöbbentő és bizonyos mértékig deprimáló. Manapság a robbanás-szerű információ-tsunami hasonlítható ehhez a hullámhoz.

Kezdtett világossá válni, hogy reménytelen a teljes pathologia integráns áttekintése – bár az igény, a nagy Mesterek hatására, többünkben tovább él. A 6 év orvostanhallgatói időszak során mindvégig azzal vigasztaltam magam, hogy majd, ha a vizsgaidőszakok periodicitása elmúlik, a tanulás-számonkérés időkorlátai megszűnnek, akkor tényleg lesz időm arra, hogy a részletek mélyére ássak és így tényleg lehetőségem lesz az „egész” valóságos megértésére. Ma már tudom, hogy ez hiú ábránd. Az igény nem múlt el, sőt, gyakran még intenzívebb késztetesként jelentkezik. Ez különösen akkor válik kínzóvá, amikor oktatni próbál az ember: medikust vagy szakorvos jelöltet (legfőképp pedig saját

12. *Fizikai méreteire gondolok.*

13. *OCD = obsessive-compulsive disorder. A kényszeresség spektrumába tartozó magatartászavar.*

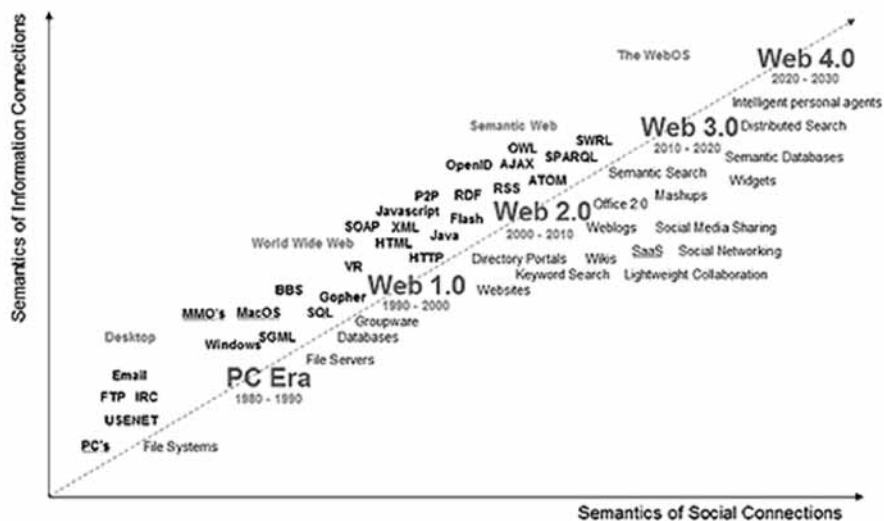
magát). Nem tudom, hogy ez mennyire tekinthető az „OCD” személyiségzavar¹³ jelének, de nem tudok úgy beszélni az alkiláló gyógyszerek hatásairól, hogy ne vegyem elő a szerves kémia könyvet és frissítsem fel magamban a metiláció folyamatának lépéseit. Tetszik vagy nem, tudomásul kell venni, hogy ma más a pathologia, mint Romhányi és Endes fénykorában és alapvetően más szemlélettel rendelkeznek a hallgatók. „*A nem úgy néz ki*” világába robbant bele mindaz, amit a századforduló a világba hozott.

Ez a változás – első megközelítésben – arra indítja a kellő tapasztalatok híján állót, hogy hitét veszítse a részletekből felépítendő *nagy kép* jelentőségében. Hiszen ma már ismert a teljes humán genom, sőt, bárki DNS szekvenciája „potom” 800 dollárért belátható időn belül (napok alatt) meghatározható. Kit izgatna ilyenképpen a „mintázat” és az ehhez kapcsolódó asszociációk? Főként pedig, hogyan lehetne ebbe az irányba terelni az „okostelefon-függő” fiatalokat? Számomra elképesztő, bizonyos szempontból ijesztő, hogy egyre többen elhiszik, hogy minden megoldható annak segítségével, hogy lexikális adatok másodperc tört része alatt megjeleníthetők egy pixelekből felépülő képben. Messzire vezetne ennek gyökereit taglalni, legyen elég arra utalni, hogy az olvasás, a szövegértelmezés, a „*rétegzett ismeretközlés*” (L. szépirodalom, zene, festészet és képzőművészet) alapjainak elsajátítása nélkül technikai újítás (innováció) elképzelhető, de a biológiai rendszerek komplexitásának valós értelmezése reménytelen. Jól látszik ez akkor, mikor egy molekuláris biológiai képzettséggel rendelkező, de széleskörű műveltség hiányában szenvedő „szakember” arról nyilatkozik, hogy közel az idő, mikor minden betegség gyógyíthatóvá válik, hiszen egyre több körkép genetikai/molekuláris háttere – látszólag, teszem hozzá én – tisztázódik.

A klasszikus hatalmi ágak (törvényhozás, közigazgatás, igazságszolgáltatás) mellett megjelent egy negyedik (tömegtájékoztatás, médiumok [NB. nem „médiák”]), mely mindhárom korábbira alapvető befolyást gyakorol és szinte észrevétlenül alapjaiban átalakítja mindennapi életünket. Elképesztő – sokszor felületes, töredékes vagy egyenesen hamis – információ mennyiség válik és vált hozzáférhetővé gyakorlatilag bárki számára, megfelelő kritika, szakmai ellenőrzés és etikai mérlegelés nélkül. A helyzetet súlyosbítja, hogy kevesek érzékelik annak súlyát, hogy az a képesség, hogy egyéneket szinte korlátlan információ birtokába juttathatunk (legyen ez technikailag/technológiailag bármennyire is lenyűgöző) önmagában értéktelen, ha az információ megbízhatatlan és pontatlan. További – és sajnálatos módon, a medicina területén szinte

korlátlanul burjánzó – probléma, hogy ezzel az információ-tömeggel nem nehéz visszaélni, sőt visszaélni úgy, hogy ebből szinte korlátlan pénz nyerhető. Ma már sajnos itthon is gyakoriak azok a hirdetések, melyek annak reményét csillantják fel szenvedő, reménytelenül rettegő emberek előtt, hogy „pontos genetikai kép nyerhető kóros állapotuk molekuláris hátteréről” és így betegségük megszüntethető – elfelejtve megemlíteni azt a tényt, hogy a milliókba kerülő adathalmaz ma még legtöbbször értelmezhetetlen.

Sokan kritikátlanul és alapvető ismeretek nélkül használják a mai, információforrásként szereplő, eszközöket (WEB, Internet, stb.), sőt, gyanúm

Forrás: Radar Networks & Nova Splvack, 2007 – www.radarnetworks.com

szerint még a nevek jelentésével sincsenek tisztában.

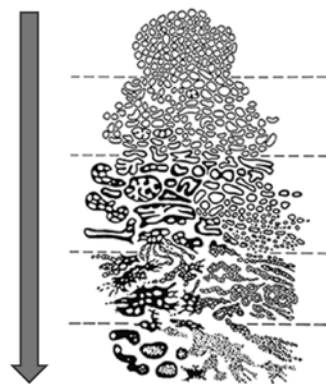
Érdekes lenne felmérni, hogy a magasabb képzettséggel¹⁴ rendelkezők közül hányan képesek szemantikailag¹⁵ értelmezni a „world wide web” vagy a „Google Zeitgeist” kifejezéseket? Vajon a jelenleg „WEB2” függő populáció hány százaléka érti, hogy többen már arról értekeznek, hogy ez a világ észrevétlenül összemosódik a „WEB3” korszakkal. Az utóbbiban – állítólag – a számítógépek rendszerei (hálózatai) automatikusan lehetővé teszik a tudás és információ valós idejű összekapcsolását (emberek és alkalmazások

14. Ami sajnos távolról sem jelent a klasszikus értelemben vett műveltséget vagy kulturáltságot!

15. Szemantika = a szavak mögötti jelentés.

számára egyaránt!).

Az előadásom címében szereplő kérdés megválaszolásához alapvetően fontos a John Markoff (New York Times, 2006) által javasolt Web 3.0 megjelölés, ami az általa adott meghatározás szerint „olyan Internet-alapú szolgáltatás, mely 'intelligens Web'-nek tekinthető. Ez magában foglalja a szemantikus web változatos mikroformátumait, a természetes nyelv alapú keresést, a 'gépek tanulását' (machine learning) és egyéb mesterséges intelligencia alapú aktivitást”. Mindehhez kapcsolódnak azok a mobilis alkalmazások, melyek napjainkra a populáció jelentős hányada életének napi, elengedhetetlenek tűnő részévé váltak és meghatározó jelentőséggel bírnak a „Z+” generáció mentalitásának formálásában. Külön hangsúlyoznám az ún. „data-mining” aktivitást, azaz a meglévő, mára elképesztő méreteket öltő adathalmazok szofisztikált elemzését, mely tevékenység új információt generál. A web fejlődéséről és az ún. „big data” (terabyte vagy nagyobb adathalmazok) kezelésének elméleti és gyakorlati kérdéseiről bősséggel áll rendelkezésre adat – természetesen a WEB2/WEB3 alkalmazásoknak köszönhetően. Szokványos számokhoz szokott gondolkodásunk számára nehezen felfogható, hogy egy terabyte = 1000x1000x1000x1000x1000 byte. Egy byte = 8 bit, egy bit a számítógép által használt legkisebb információ/adat, aminek értéke „igen” vagy „nem” lehet. Ma már a peta-, exa-, zetta- yotta- és bronto-, geoptbyte is használt mennyiségek (ezek mindegyike az előző 103-szorosa). A helyzetet bonyolítja, hogy a meghatározások nem egységesek, hiszen szigorúan véve egy megabyte (ezt gyakorta használjuk valós, vagy virtuális adattárolás kapacitásának megjelölésére) számértéke $2^{20} = 1,048,576$ byte és nem 1,000,000 byte, de ilyen „kicsinységekkel” tényleg nem érdemes törődni. Vagy mégis?

16. Gleason DF. Classification of prostatic carcinoma. Cancer Chemother Rep 1966; 50:125–128

prognózisa romlik).

Gleason sok száz prostata rákot tartalmazó metszet tanulmányozása során felismert bizonyos mintázatokat és azt is sikerült bizonyítani, hogy a daganatos mirigyek elhelyezkedési mintázata, alakja, egymáshoz való viszonya alapján jó eséllyel prognosztizálható a prostata rákos betegek túlélési esélye. Hosszú időn keresztül a metszetet vizsgáló pathologus a mikroszkópban felismerhető mirigyek mintázatát (valós kép) a fejében rögzített (tanulás során elsajátított) Gleason féle mintázathoz (virtuális kép) hasonlítva határozta meg az adott biopsiában látott prostata adenocarcinoma gradusát (és ezzel nem csak a beteg túlélési esélyeit jelölte meg, de *quasi* „javaslatot tett” a beteg kezelésére vonatkozóan is). Nincs lehetőségem annak taglalására, hogy a WHO által legnagyobb tapasztalattal rendelkezőknek tartott szakemberek konkrét esetekkel tesztelt gradus-meghatározó egyetértése 42%-nak bizonyult!

Ezeknek a mintázatoknak minden jellegzetessége transzformálható digitális információvá. Ma már semmilyen technikai nehézséget nem jelent, hogy a mirigyek kontúrjait valamilyen biológiai jelölési módszerrel feltüntessük (ilyen lehet a mirigyek alapi hártóját színesen kirajzoló festés vagy valamilyen immunhistochemiai reakció [IHC]). Ezt követően a teljes metszet behelyezhető egy pásztázó üzemmódban képrögzítésre alkalmas, módosított mikroszkóp-jellegű eszközbe, aminek segítségével a metszetekről digitális (3 dimenzióban forgatható, kicsinyíthető-nagyítható, matematikailag – mennyiségileg – analizálható, stb.) kép állítható elő. Meghatározhatók a mirigyek mennyiségi (quantitatív) jellemzői, sőt, a sémás rajzon látható nyíl irányába folyamatosan változó mintázati eltérések is. Napjainkban ilyen képek segítségével pathológiai távdiagnosztika zajlik és a hasonló gyakorlat mindennapos a radiológiában is. Amit a számítógépes algoritmusok képként előállítanak, az információ. Az a folyamat, ahogy ennek az információnak (adathalmaznak) birtokában egy adott beteg kórisméje (úm. malignus daganat **diagnosisa**) megszületik, az már az információ gyűjtését követő döntéshozatal és ehhez elengedhetetlen a szakorvos tudása, ami messze több rétegű, mint a digitális információ. A diagnosis a „*dia*” (át, keresztül) és *gnosis* (tudás, értés) görög szavakból eredeztethető terminus technicus. A szóösszetétel egyik jelentése a megkülönböztetés (*diagignōskein* = elkülönít; *gignōskein* = felfog, megért), aminek jelentőségéről az analógiás gondolko-

dás kapcsán már szó esett. NB. A tudás és információ definíciója bizonyos mértékig kontextus-függő, amiről sok érdekes adatot megtudhatunk pl. Z. Karvalics László írásaiból (10) és érdemes a fent szereplő 42%-ot ezek fényében értelmezni.

A pathológiában lezajlott változások lényeges eleme annak az igénynek megjelenése, hogy a szövettani lelet egy-egy kórképről számértékekkel leírható információt tartalmazzon. Különösen vonatkozik ez a rosszindulatú daganatokról készített leletekre. A két leggyakoribb számérték a „gradus” és a „stadium”. Ezek a kifejezések a napi szóhasználat részévé váltak, és ennek megfelelően torzultak is. Figyelmen kívül hagyva azt, hogy a „gradus” (L.) lépcsőt jelent, a „szakemberek” többsége „gradál” (= lépcsőzik)¹⁷, ahelyett, hogy *meghatározná a rosszindulatú daganat gradusát*. Ebben szerepet játszik az angol nyelv erőszakos térhódítása is, hiszen angolban szokásos, hogy főnévből igét képeznek, innen a „grading” és ennek szolgál fordítása. Ez lenne a kisebb baj. Fontosabb (és sokkal károsabb), hogy a beteg kezelése (a szó szoros értelmében) és gyógyítása helyett a grádus-stádium beosztásokhoz rendelt terápiás protokollok alkalmazása került a rutin orvoslás fókuszába. Ez nem tudás-, hanem – sokszor félreértett – információ-alapú, mechanikus, empatia-mentes tevékenység.

Szerencsére nem tűntek/tűnnek el azok az orvosok, akik szerint egy – az emberi szenvedést hitelesen bemutató – történet (ez esetben beteg-bemutatóról volt szó) messze felülmúlja akármilyen szakszerű klinikai hatásvizsgálat ismertetésének didaktikai értékét! Megnyugtató, hogy nem csökken azok száma, akik szerint *„A tudományos fejlődés alapja a megfigyelés, adatgyűjtés és ezek alapján előrejelzések megfogalmazása, de előrejelzéseink pontossága a tudásunk minőségének és megfigyeléseink pontosságának függvénye* (11). Azt gondolom, hogy Romhányi és Endes Professzor Urak öröksége pontosan definiálja, hogy mit tesz a „tudás minősége”. A jelen idők egyetemi tanárai számára az a legfontosabb, hogy a minőségi tudás *tanulását tanítsák* meg a fiatalabb nemzedékeknek.

Érdemes elidőzni a tanulás-tanítás kérdéskörben. Mára majdhogy kiüresedett közhely a „holtig-tanulás”, az „információs-társadalom” és „tudás-alapú társadalom” fogalma, nem azért mert e fogalmaknak nincs jelentőségük, hanem azért, mert ismételtetésük a nélkül történik, hogy használóik vették volna a fáradságot arra, hogy tisztába kerüljenek pontos jelentésükkel. Utal-

17. Egyetemi, tantermi előadásokon gyakorta elhangzik, hogy „a malignus daganatok gradálása kötelező!

va a fentiekre hangsúlyoznám, hogy az információ és tudás nem szinonim kifejezések! Nem lehetséges eléggé hangsúlyozni, hogy az információ szerzés folyamata (különösen pedig az információ azonnali megjelenítésének képessége) nem egyenlő a tudással. A mai technológiai háttér mellett az is világos, hogy az „instant” adatmegszerzés sem egyenlő a tanulással, bár ez – saját évtizedes tapasztalataim alapján – távolról sem-, sőt egyre kevésbé világos a harmadéves orvostanhallgatók többsége számára.

A tanulás folyamatának részletes elemzéséhez nem rendelkezem megfelelő képzettséggel, de itt-és-most erre nincs is szükség (12). Számomra jól használható forrásnak bizonyult Dr. Molnár Éva munkája és annak irodalomjegyzékéből számos elemzés (13). „Személyes” jellegüknel (L. emocionális motiváció) miatt egyetemi oktató testvéreimmel ebben a témában gyakorta folytatott beszélgetések, viták sokat segítettek¹⁸. Az eddigi gondolatmenet folytatása szempontjából jól használhatónak tűnik az a rendkívül általános megfogalmazás, hogy a tanulás viselkedés-változás („behavioural change or altered behavioural outcome” [14]).

A címben szereplő kérdés tehát úgy írható át, hogy a Romhányi és Endes Professzorok által képviselt, kulturális neveléssel integrált szakmai vezetés használható-e arra, hogy a 21. század technológiai eszközeitől tradicionális mérce alapján kóros módon függő (addiktív viszonyba került) fiatalok viselkedését az általunk elképzelt jó/hasznos/etikus szempontok alapján megváltoztassuk (azaz effektíve tanítsuk őket)?

Így jutottam el a bevezetés harmadik pontjához: röviden meg kellene határoznom a címben szereplő „Z+” generáció kifejezést. Azzal kezdem, hogy bevallom: a megjelölés szigorúan véve hibás, hiszen Z+ generációs medika/medikus még nincs. Az alábbiakból remélhetőleg kiderül, miért használtam ezt a megjelölést. A generációk betűjelzéseinek értelmezésekor Tari Annamária, az Interneten elérhető előadásának diáit módosítva használtam fel, de a Wikipédia anyagaira és McCrindle alapmunkáira is [15] támaszkodtam:

Az „X” generáció jellemzői (1960-1979 között születettek):

- „Rendes embernek egy munkahelye van”
- Alig várta, hogy felnőtt legyen;
- Nem használt infokommunikációs eszközöket;
- Érzelmait kénytelen volt szavakban kifejezni;
- Attitűdje a régi, miközben az új digitális generációt neveli/tanítja/

gondozza;

- Értékeket próbál átadni egy olyan világban, ahol átalakulóban (eltűnőben? MP) van az értékrend.

Az „Y” generáció (1980-2000 között születettek) sajátosságai:

- „Könyvespolc-környezetben nőttek fel”
- Megkapták a legmodernebb játékokat;
- Kisgyermekként megismerkedtek a tudomány és a technika legújabb vívmányaival;
- Magabiztosan kezelik azokat, sőt mindennapi szükségletnek érzik;
- Szüleik önállóságra és szabad véleménynyilvánításra nevelték őket;
- Munkahelyeiken nagy önbizalommal és szabadon élnek az életüket.
- Jellemzőjük a „Pan-Peter szindróma”: 25-30 éves felnőttek még a szülői otthonban élnek, igénybe veszik a szülői ház komfortját (főznek, mosnak rájuk, nincs rezszi terhük, zsebpénzt kapnak stb.), maguk eközben nem önálló felnőtt egzisztenciájuk megteremtésén dolgoznak.

Nagyon fontos, hogy az Y generáció tagjai fogyasztás tekintetében felnőttként viselkednek (mindenre igényt tartanak), a termelés és felhalmozás tekintetében viszont gyerekként, azaz eltartottként vehetők számba.

A „Z” generáció (2000 után születettek, „millenaris” generáció) jellemzői:

Az elnevezés nem egységes (16). Vannak, akik Z-nek – más források R-nek (responsibility), vagy D-nek (digitális), illetve 9/11-nek – nevezik ezt a populációt. A Z+ megnevezés helyett kezd elterjedni az „alpha” (α) generáció név. A Z generáció tagjai nagymértékben különböznek az elmúlt négy-száz év generációitól, hiszen

- Ők a világ első globális nemzedéke;
- A globális falu első gyermekei;
- Ugyanazon a zenén, ételen, mozifilmen, és divatirányzaton nőnek föl;
- Ez a nemzedék a legkisebb létszámú, a legoktatottabb, a legkisebb családba született;
- A legidősebb anyák nevelik és a leghosszabb várható élettartammal rendelkeznek.

Tari Annamária (16) felhívja a figyelmet arra, hogy ebben a generációban a web-használók 5-10%-ára jellemző, hogy képtelen kilépni, abbahagyni a közösségi oldal használatát. A Sky News angol hírcsatorna szerint az ebbe

18. Prof. Dr. Molnár Márk (ELTE és MTA), neuro-psychoфизиологus. Dr. Molnár Judit, egyetemi docens, DE-BTK, Angol-Amerikai Intézet.

a korcsoportba tartozók átlagosan 2.75 percenként késztetést érznek arra, hogy telefonjukat bekapcsolják. Az addiktív viselkedést az agy olyan területei szabályozzák, melyek a „klasszikus” szenvedélybetegségekért felelősek. Egyidejűleg azok a területek, melyek a figyelemért, döntéshozatalért és az érzelmek feldolgozásáért felelnek, kezdenek kikapcsolni. Ez magyarázza azt a kényszert, hogy a „lájk” (az angol **like** ige magyarítása – *I, myself, do not like it at all*, borzasztó!), a „megosztás”, a szociális médiumokból származó „megerősítés” minden egyebet felülír.

Tari Annamária hangsúlyozza, hogy a Z generáció tagjai egyértelműen nárcisztikusak, ami azért baj, mert nárcisztikus egyének nem képesek minőségi érzelmek átélésére. Számukra a vizuális megjelenés fontos, ami önértékelési zavarokkal társul. A környezet változásai eredményeként – valós életkoruktól függetlenül – pillanatok alatt lecsúsznak egy 5-6 éves gyermek érzelmi szintjére. Ez magyarázza a „nem érdekel az egész” reakciót, ami már az „Y” generációban is megjelenik. Jellemző, hogy a tekintélytisztelet számukra semmit nem jelent, sőt, szinte parodisztikus viselkedés váltja fel, az idősebb generáció tapasztalatait nem hogy értékelnék, de gyakorta egyenesen elutasítják – ennek gyökerei szintén megjelennek az Y generációban is. Felmérések szerint – ezt saját tapasztalataim is alátámasztják – az egyetemen (pl. előadásokon vagy szemináriumokon) a jelenlegi egyetemista generáció figyelme maximum 20 percig irányítható, ill. köthető le.

Dr. Pais Ella Regina (tanszékvezető, pszichológus PTE Pollack Mihály Műszaki és Informatikai Kar) Interneten elérhető előadásában („**Y és Z generáció, mint a jövő munkavállalói**”) részletesen tárgyalja – irodalmi és saját eredményeire támaszkodva – azokat a problémákat, melyekkel ennek a generációnak oktatása kapcsán szembesülünk. Köszönöm, hogy engedélyezte adatainak felhasználását. Nagyon találónak érzem előadásának zárógondolatát, mely egy, az „Alice Csodaországban” című könyvből¹⁹ vett idézet:

...”*A mi országunkban – mondta Aliz még mindig lihegve – ha az ember ilyen sokáig ilyen gyorsan szalad mint mi az előbb, akkor rendszerint egy másik helyre jut.*

Lassú egy ország lehet mondta Királynő. Minálunk, ha teljes erődből rohansz, az épp csak arra elég, hogy egy helyben maradj. Ha máshova akarsz jutni, legalább kétszer olyan gyorsan kell futnod!”

Az idézet – saját értelmezésemben – azt jelzi, hogy korunk oktatóinak

19. Charles Lutwidge Dodgson Lewis Carrol álneven írt műve: *Alice's Adventures in Wonderland*

az új generáció „országának szabályait” (NB. Melyek kialakításáért nem ők felelősek!) feltétlenül végig kell gondolniuk és ezek tükrében kell megpróbálniuk közvetíteni a nagy elődöktől tanultakat.

Ez egyszerűnek tűnő tanács, de konkrét, napi megvalósítása nagyon nehéz feladat. Meggyőződésem, hogy jelenleg legtöbbszörünk nincs erre felkészülve. Ennél is súlyosabb baj az, hogy – megint saját tapasztalataimra támaszkodok – a legtöbb „érintett” ebben a pillanatban nem is érzékeli a probléma súlyát. Elgondolkodtató, hogy Barack Obama amerikai Elnök 2 éve 100 millió dollárt különített el arra a célra, hogy az USA 10 vezető egyetemén kidolgozzák az orvosképzés mai viszonyokra adaptált, korszerűsített módszertanát. Megjegyzem, minden célzott figyelmem ellenére, a mai napig erről további részletekkel nem találkoztam. Azokkal a semmitmondó általánosságokkal, hogy „interaktívra kell tenni az oktatást” vagy „a jelenlegi generáció vizuális orientáltságára kell alapoznunk oktatási módszereinket” sem magyar sem angol nyelven folytatott oktatói tevékenységemben nem tudok kezdeni semmit.

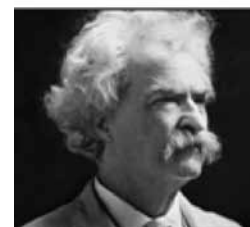
Egy további a feladat megoldását jelentősen terhelő, de megkerülhetetlen tény az alábbi, ugyancsak bátyámtól származó képen egyértelmű:

Az Ady idézethez nincs mit hozzátenni, Mark Twain szójátékának fordí-

ÖREGSZÜNK, ÖREGSZÜNK, ÖREGSZÜNK

Most tán állnánk meg,
Nem cél, nem pálya:
Ez a világ leghülyébb
Komédiája,
Jaj; öregszünk, öregszünk, öregszünk.

**AGE IS AN ISSUE OF MIND OVER MATTER.
IF YOU DON'T MIND IT DOESN'T MATTER.**

tására nem vállalkozom, ehhez Karinthy képességeire lenne szükség. Számomra egyre világosabb, hogy az évek múlásával a Királynő fent idézet tanácsát egyre nehezebb megfogadni, de ez nem ad felmentést a feladat alól.

Semmiképp' nem szeretném a felelősséget másra hárítani, de nem tudok szabadulni attól a konklúziótól, hogy *nem az egyetemi oktatás reformjával kell kezdeni a probléma megoldását. A kulcs a szülők (családok) és a legfiatalabbakkal foglalkozó pedagógusok kezében van.* Biztos lesz arra megoldás, hogy a digitális világban is lehetővé váljon általános értékek elfogadtatása. Sőt, optimistán abban kell bízunk, hogy a lenyűgöző technikai lehetőségek birtokában mód lesz a klasszikus értékek hatásosabb átadására. Valahogy – és miután bőven túlléptem a rendelkezésemre álló kereteket, a „miként” taglalását most el kell halasztanom – meg kell találnunk a módot arra, hogy értelmezve továbbadjuk azt az üzenetet, melyet számunkra Weöres Sándor fogalmazott meg. Az idézet forrásaként szolgáló könyv (A teljesség felé, Tericum Kiadó, Budapest, 1995²⁰) előszavaként ezt írta a költő: *„Hamvas Bélának, mesteremnek köszönöm, hogy megírhattam ezt a könyvet: ő teremtett bennem harmóniát. E könyv arra szolgál, hogy a lélek harmóniáját megismerhesd, és ha rád tartozik, te is birtokba vehesd. Az itt következők nem újak, nem is régiak: megfogalmazásuk egy kor jegyeit viseli, de lényegük nem-keletkezett és nem-múló. Aki a forrásvidéken jár, mindig ugyane virágokból szedi csokrát.”* Az idézet pedig így szól:

*„Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás:
Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”*

Ha ezt az üzenetet sikerül átadnunk, nem lesz gondunk (még a WEB 4.0 időszakában sem) akkor, ha a pathológiát továbbra is Romhányi-Endes

szemléletét figyelembe véve próbáljuk oktatni!

IRODALOMJEGYZÉK:

1. Snow, Charles Percy [1959]. The Two Cultures. London: Cambridge University Press. ISBN 0-521-45730-0.
2. Marcellus M C. et al. Opinion: Endogenizing culture in sustainability science research and policy. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS) 2015; 112: 8157-8159.
3. Kroeber A. L. and Kluckhohn C., with the assistance of Untereiner W; and appendices by Meyer A. G. Culture: a critical review of concepts and definitions. Peabody Museum of American Archaeology and Ethnology. Cambridge, Mass. Harvard University, 1952. Series Papers; Vol. XLVII-ND. 1.
4. Boehnke K: Oh the humanities! Science 2015; 347:1166.
5. Hammond KR and Adelman L. Science, values, and human judgment. Science 1976; 194: 389-96.
6. Ubel PA: Medical Facts versus Value Judgments — Toward Preference-Sensitive Guidelines. New Engl J Med 2015; 372: 2476-2477.
7. Chryssikou E. G. From Neurons to the Brain: Redesigning a Neuroscience Course to Enhance Student Learning and Engagement. Course description, Spring 2013.
8. Beecher-Stowe H. Tamás bátya kunyhója. Ifjúsági Könyvkiadó. Pécs. Harmadik kiadás, évszám nélkül. 484. oldal.
9. Rejtő Jenő (P. Howard). A három testőr Afrikában. Albatrosz Könyvek. Budapest. 1965. 20-22. oldal.
10. Z. Karvalics László: Információ, társadalom, történelem. Válogatott írások. Typotex 2003.
11. Aronson L.: Story as evidence, evidence as story. Journal of the American Medical Association (JAMA) 2015; 314: 125.
12. Barron B. A. et al. Embracing multiple definitions of learning. Trends in Neurosciences 2015; 38: 405-407.
13. Dr. Molnár Éva: A tanulás értelmezése a 21. században. Iskolakultúra. 2010; 11: 3-17.
14. Skinner B. F: The science of learning and art of teaching. In: Readings in Educational Psychology. Learning and Teaching. Ed. E. Stones. Routledge, 1970. pp. 301-313.
15. McCrindle M: The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations. www.theabcxyz.com
16. Tari Annamária: Y generáció: klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban, Jaffa Kiadó, Budapest, 2010

20. Unokahúgomnak, Dr. Pump Ágnesnek köszönöm, hogy megismertetett ezzel a könyvvel.

TARTALOM

Prof. Dr. Szelényi Zoltán: Moderátori szöveg	5. oldal
Prof. Dr. Kellermayer Miklós: Személy voltunk titka Tolsztoj és József Attila szerint	8. oldal
Dr. Sánta János: Az értelmiség felelőssége az ifjúság felé	10. oldal
Petrás Mária és Döbrentei Kornél: Mit jelent a hűség a nemzethez, hazához és az emberiséghez a XXI. században	18. oldal
Dr. Tóth Tihamér – Hodásziné Tóth Edit: Véletlen? Gondviselés? Szükségszerűség	23. oldal
Prof. Dr. Nagy Judit: A vese a legelegánsabb szerv (vesebetegségekről Romhányi György szellemében)	30. oldal
Prof. Dr. Nyárády József: Játék és gyötrelme a traumatológiában	35. oldal
Prof. Dr. Molnár Péter: Miként élhet tovább a Romhányi-Endes szemlélet az „Z+” generáció oktatásában?	38. oldal

